Smith, Adam (1723–1790)

Skinner, Andrew S., "Smith, Adam," *The New Palgrave: A Dictionary of Economics* , Cilt 4 (Q'dan Z'ye), John Eatwell ve diğerleri, editörler (Macmillan Press, 1987), s. 357–375.

Adam Smith, İskoçya'nın doğu kıyısındaki Kirkcaldy'de doğdu ve 5 Haziran 1723'te vaftiz edildi. Babası, kasabada Askeri Mahkeme Katibi ve Gümrük Kontrolcüsü olan Adam Smith (oğlu doğmadan önce vefat etmişti) ve annesi Strathendry'li Margaret Douglas'tı.

Smith, Kirkcaldy'deki liseye gitti ve ardından Glasgow Üniversitesi'ne devam etti. 1737'de, o zamanlar nadir olmayan on dört yaşında üniversiteye kaydoldu. Bu dönemde üniversite, daha doğrusu kolej, küçüktü. 1727'ye kadar daha az uzmanlaşmış olan rektörler sisteminin yerini alan sadece on iki profesöre ev sahipliği yapıyordu. Profesörler arasında Smith'i en çok etkileyen kişi, "asla unutulmayacak" Francis Hutcheson oldu (Corr., 274 numaralı mektup, 16 Kasım 1787 tarihli). Hutcheson, Pufendorf'un *De Officio Hominis et Civis* adlı eserinin seçkin editörü Gerschom Carmichael'in yerine Ahlak Felsefesi Profesörü olarak atanmıştı.

Smith, 1740 yılında Snell bursiyeri olarak Balliol Koleji'nde altı yıllık bir süre geçirmek üzere Glasgow'dan ayrıldı. O dönemde kolejin atmosferi Jacobite ve "İskoç karşıtı"ydı. Smith ayrıca şu şikayette de bulundu: "Oxford Üniversitesi'nde, kamu profesörlerinin büyük çoğunluğu, uzun yıllardır, öğretme iddiasından bile tamamen vazgeçtiler" (WN, V. if 8). Ancak faydaları da vardı, en önemlisi mükemmel kütüphanelere kolay erişim imkanıydı; bu da Smith'in İngiliz ve Fransız edebiyatı hakkında kapsamlı bir bilgi edinmesini sağladı ve bu bilgi paha biçilmez olacaktı.

Smith, 1746'da Oxford'dan ayrıldı ve kesin bir planı olmadan Kirkcaldy'ye döndü. Ancak 1748'de, üç kişinin desteğiyle Edinburgh'da bir dizi halka açık konferans vermeye davet edildi: Başsavcı Henry Home; Lord Kames; ve çocukluk arkadaşı Dunnikier'li James Oswald.

Esas olarak retorik ve güzel sanatlar üzerine olduğu düşünülen dersler, Smith'e yılda 100 sterlin kazandırıyordu (Düzeltme, 25 numaralı mektup, 8 Haziran 1758 tarihli). Ayrıca derslerin oldukça geniş kapsamlı olduğu da anlaşılıyor.

Smith'in öğretim görevlisi olarak kazandığı ün, karşılığını da getirdi. 1751'de, yine Lord Kames'in desteğiyle, Glasgow Üniversitesi'nde Mantık Kürsüsü'ne seçildi. Smith'in en seçkin öğrencisi John Millar'a göre, zamanının büyük bir bölümünü, en iyi anlatım yönteminin etkili olduğu inancına dayanan bir retorik ve edebi sanatlar sistemi sunmaya adadı.

> Metafiziğin en yararlı kısmı olan insan zihninin çeşitli güçlerini açıklamak ve örneklemek, düşüncelerimizi konuşma yoluyla iletmenin çeşitli yollarının incelenmesinden ve ikna etmeye veya eğlendirmeye katkıda bulunan edebi eserlerin ilkelerine dikkat edilmesinden doğar (Stewart, I. 16).

Smith, 1752'de Ahlak Felsefesi Kürsüsüne atandıktan sonra da mantık üzerine verdiği derslerin ana bölümünü vermeye devam etti. JM Lothian tarafından 1958'de keşfedilen bir dizi ders notu, 1762/3 dönemine aittir. Notlar, on yıldan fazla bir süre önce verilen dersin Millar tarafından yapılan açıklamasına oldukça benzerdir; dilin gelişimi, üslup ve hitabet, anlatı ve didaktik gibi söylem biçimlerinin organizasyonu gibi sorunlarla ilgilidir. Smith

öncelikle insan doğasının incelenmesi ve iletişim araçlarının ve biçimlerinin analiziyle ilgileniyordu. Bu konuların önemli olduğuna haklı olarak inandığı için ahlak felsefesi öğrencilerine ders vermeye devam etti (bkz. JM Lothian, 1963; WS Howell, 1975).

Smith'in dil üzerine verdiği dersler, 1761 yılında Philological Miscellany'de " Dilin İlk Oluşumuna İlişkin Düşünceler" başlığıyla genişletilmiş biçimde yayımlandı. 1767'de ise *Ahlaki Duygular Kuramı'nın* üçüncü baskısında yeniden basıldı .

Smith'in Ahlak Felsefesi Kürsüsü'ndeki dersleri dört bölümden oluşuyordu ve aslında daha sonra yayınlanacak olan önemli eserlerin zeminini hazırlıyordu. Yine John Millar'ın yetkisine dayanarak, Smith'in *sırasıyla* doğal teoloji, etik, hukuk ve "uygunluk" veya ekonomi konularında ders verdiği bilinmektedir . Doğal teoloji (o dönemde hassas bir konu) hakkındaki dersler henüz bulunamamıştır. Ancak Millar, etik hakkındaki derslerin *Ahlaki Duygular Teorisi'nin temelini oluşturduğunu ve dersin son bölümünde ele alınan konuların Milletlerin Zenginliği'nde* daha da geliştirileceğini açıkça belirtmiştir (Stewart, I. 20). Hukuk konusundaki üçüncü bölümle ilgili olarak Millar şunları kaydetmiştir:

> Bu konuda Montesquieu'nun önerdiği plana benzer bir yol izledi; hem kamu hem de özel hukuk biliminin en ilkel çağlardan en gelişmiş çağlara kadar olan kademeli gelişimini izlemeye ve geçim ve mülk birikimine katkıda bulunan sanatların, hukuk ve yönetimde karşılık gelen iyileştirmeler veya değişiklikler üretmedeki etkilerini göstermeye çalıştı (Stewart, I. 19).

Bu iddianın kanıtlanması ve doğrulanması, Edwin Cannan'ın *Hukuk Felsefesi Üzerine Dersler'in* bir baskısını yayınladığı 1896 yılına kadar imkansızdı . Cannan tarafından düzenlenmiş notlar 1766 tarihli olsa da, 1763/4 oturumunda alınmıştır. Bu, Smith'in Glasgow'daki son oturumuydu, bu nedenle "kamu" (genel olarak anayasa hukuku) hukukunun "özel" hukuktan (vatandaş olarak insanın haklarıyla ilgili) önce geldiği bu dersler, tercih edilen bir sırayı yansıtıyor *olabilir* . Bu kez önceki oturuma ilişkin ikinci bir not seti de JM Lothian tarafından 1958 gibi yakın bir tarihte bulunmuştur ve burada LJ(A) olarak adlandırılmıştır.

Akademik açıdan Smith için en önemli olay, 1759'da Ahlaki Duygular Kuramı'nın yayınlanmasıydı. Kitap hem halk hem de Smith'in arkadaşları tarafından iyi karşılandı. Hume, keyifli bir mektupta Smith'e şöhretin ve halkın beğenisinin anlamsızlığını hatırlattı ve onu sadece meslek olarak değil, pratikte de filozof olmaya teşvik ettikten sonra şöyle devam etti:

> Dolayısıyla, bu düşüncelerle kendinizi en kötüye hazırladığınızı varsayarak, size üzücü haberi vermek istiyorum: Kitabınız son derece talihsiz olmuş; zira halk onu son derece alkışlamaya meyilli görünüyor (Düzeltme, 31. mektup, 12 Nisan 1759 tarihli).

Bu kitap, Smith'in ününü pekiştirmek amacıyla yazılmıştı. 1761'de ikinci gözden geçirilmiş baskısı, ardından 1767, 1774, 1781 ve 1790 yıllarında da yeni baskıları yapıldı.

Charles Townshend, Hume'un Smith'in incelemesinin bir kopyasını gönderdiği kişiler arasındaydı. Townshend, 1755'te dul Dalkeith Kontesi ile evlenmiş ve Smith'in çalışmasından o kadar etkilenmişti ki, onu oğlu genç Buccleuch Dükü'nün öğretmeni olarak atamasını sağlamıştı. Bu pozisyon ona mali güvence (ömür boyu yıllık 300 sterlin) sağlamıştı ve Smith de bunu kabul ederek 1764'ün başlarında resmen görevinden istifa etti.

Smith ve beraberindekiler, yaklaşık iki yıl sürecek bir seyahat için neredeyse hemen Fransa'ya gittiler. Ziyaretin başlangıcında başarısızlıkla sonuçlanan bu durum, Smith'in Hume'a biraz mizahi bir dille "Zaman geçirmek için bir kitap yazmaya başladım. İnanabilirsiniz ki yapacak çok az işim var" diye yazmasına neden oldu (Corr., mektup 82, tarih 5 Temmuz 1764, Toulouse).

Ancak Smith'in dile olan aşinalığının artması ve bir dizi kısa turun başarısıyla işler düzeldi. 1765'te Smith, Dük ve Dük'ün küçük kardeşi Hew Scott Cenevre'ye ulaştılar ve bu da Smith'e, "belki de Fransa'nın yetiştirdiği en evrensel dahi" olarak gerçekten hayran kaldığı Voltaire ile tanışma fırsatı verdi (Mektup, 17). Grup, Şubat 1766'nın ortalarında Paris'e vardı ve burada Smith'in şöhreti, David Hume'un çabalarıyla birlikte, önde gelen salonlara kolayca girmesini *ve* bunun sonucunda d'Alembert, Holback ve Helvetius gibi *filozoflarla* tanışmasını sağladı.

Bu dönemde Smith, Marquis de Mirabeau ile birlikte Fizyokratik iktisat okulunun kurucusu François Quesnay ile tanıştı (Meek, 1962). Smith, Quesnay ile tanıştığında, Quesnay'in Tableau Economique'de *(* [1757], Meek, 1962'de çevrilmiştir) somutlaşan ekonomik sistem modeli zaten birçok baskıdan geçmişti. Quesnay o sırada Analyse *(Meek, 1962'de çevrilmiştir) üzerinde çalışıyordu; ayrıca ARJ Turgot'un da o sırada Zenginliğin Oluşumu ve Dağılımı Üzerine Düşünceler* (Meek, 1973'te çevrilmiştir) üzerinde çalıştığı bilinmektedir .

Siyasal iktisat alanına zaten ilgi duymaya başlamış olan Smith, Fransız Okulu'nun etkisinin ve üretiminin zirvesine ulaştığı bir dönemde Paris'e gelmişti. Smith'in kütüphanesinin içeriği, bu alana olan ilgisini fazlasıyla doğrulamaktadır (Mizuta, 1967).

Smith'in Paris'teki kalışı hem sosyal hem de akademik açıdan keyifli olmuştu. Ancak Hume ve Rousseau arasındaki giderek büyüyen çekişme bu dönemi gölgelemiş ve ne yazık ki Hew Scott'ın ölümüyle son bulmuştu. Smith, 1 Kasım 1766'da Londra'ya döndü.

Smith kışı Londra'da geçirdi; burada Townshend'in danışmanlığında bulundu ve *Ahlaki Duygular Teorisi'nin* üçüncü baskısı için düzeltmeler yaptı . 1767 baharında (Sir James Steuart'ın *Siyasi Ekonomi Prensipleri'ni* yayınladığı yıl) Smith, yaklaşık altı yıl sürecek bir çalışmaya başlamak üzere Kirkcaldy'ye geri döndü. Bu dönemde *Milletlerin Zenginliği* ile mücadele etti . O döneme ait yazışmalar, yaşanan zihinsel zorlanmayı fazlasıyla doğrulamaktadır. Ancak 1773'te Smith Londra'ya dönmeye hazırdı ve özellikle David Hume olmak üzere arkadaşlarını, eserin yakında tamamlanacağı izlenimine bıraktı. Ancak işler öyle gelişti ki, Smith'in kitabını bitirmesi neredeyse üç yıl daha sürdü; bu gecikmenin kısmen Amerikan Bağımsızlık Savaşı ve koloniler ile "ana vatan" arasındaki ilişki meselesine olan artan ilgisinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir (WN, IV. vii).

"Ulusların Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma" adlı eser, Strahan ve Cadell tarafından 9 Mart 1776'da yayımlandı ve Hume'dan bir kez daha sıcak bir karşılık aldı:

> Sayın Bay Smith: Eserinizden çok memnun kaldım ve onu okumak beni büyük bir endişe halinden kurtardı. Sizin, arkadaşlarınızın ve halkın büyük bir beklentisiyle ortaya çıkan bir eserdi, bu yüzden yayınlanmasını heyecanla bekliyordum; ama şimdi çok rahatladım. Ancak, okunması çok fazla dikkat gerektiriyor ve halk çok az ilgi göstermeye meyilli olduğundan, başlangıçta çok popüler olup olmayacağından bir süre daha şüphe duyacağım. (Düzeltme, 150 numaralı mektup, 1 Nisan 1776 tarihli).

Aslında kitap iyi sattı ve 1778, 1784, 1786 ve 1789 yıllarında sonraki baskıları yapıldı.

1776 yılı, Smith için uzun bir hastalıktan sonra David Hume'un ölümü ve Hume'un *Doğal Din Üzerine Diyaloglar adlı eserinin* geleceğiyle ilgili endişeleriyle gölgelendi . Bu eser, Hume'un "Kendi Hayatım" adlı anlatımıyla birlikte William Strahan'ın gözetimine bırakılmıştı ve Smith, Hume'un aksi yönde karar vermiş olmasına rağmen, *Diyalogların* yayınlanmamasını umduğunu ifade eden bir mektup yazmıştı.

Ancak Smith, Hume'un son hastalığı sırasında gösterdiği müthiş cesarete dair "çok iyi doğrulanmış bir anlatımı hayatına eklemeyi" önerdi (Düzeltme, 172 numaralı mektup, 5 Eylül 1776 tarihli). Mektup 1777'de yayınlandı ve Smith'in daha sonra Andreas Holt'a yazdığı gibi, "Büyük Britanya'nın tüm ticari sistemine yaptığım çok şiddetli saldırıdan on kat daha fazla hakarete maruz kalmama neden oldu" (Düzeltme, 208 numaralı mektup, Ekim 1780 tarihli).

1778'de Smith, kısmen Buccleuch Dükü'nün çabaları sayesinde Gümrük Komiseri olarak atandı. Bu görev, Dük'ün kesmeyi reddettiği 300 sterlinlik emekli maaşına ek olarak 600 sterlinlik bir gelir sağladı (Corr., mektup 208). Smith, annesi ve kuzeni Janet Douglas'ın da kendisine katıldığı Edinburgh'a yerleşti.

1778 yılında Alexander Wedderburn, Amerika'daki işlerin gelecekteki yürütülme biçimi konusunda Smith'in tavsiyesini aradı. Smith'in "Amerika ile Mücadelenin Durumu Üzerine Düşünceler" adlı eseri, Saratoga Savaşı'nın ardından yazılmıştır. Bu not ilk olarak GH Guttridge tarafından *American Historical Review'da* (cilt 38, 1932/3) yayımlanmıştır.

Bu belgede Smith, WN'de (IV, vii. c) daha önce belirttiği bir dizi argümanı tekrarladı. Her iki ülkeden temsilcilerin kabul görmüş anayasal uygulamaya uygun olarak Westminster'daki Parlamento'ya kabul edilmesi koşuluyla, İngiliz vergilerinin İrlanda ve Amerika'ya genişletilmesini savundu. Smith, "Büyük Britanya ile birlik olmadan, İrlanda sakinlerinin kendilerini uzun yıllar boyunca tek bir halk olarak görmeleri pek olası değildir" diye belirtti (WN, V. iii. 89). Amerika ile ilgili olarak, ilerlemesinin o kadar hızlı olduğunu gözlemledi ki, "belki de bir yüzyıldan biraz fazla bir süre içinde, Amerikan üretiminin İngiliz vergilendirmesini aşabileceğini" belirtti. "İmparatorluğun merkezi o zaman doğal olarak, genel savunmaya ve tümün desteklenmesine en çok katkıda bulunan imparatorluğun o bölgesine taşınacaktır" (WN, IV. vii. c. 79).

Ancak Smith, WN'de zaten dile getirilen bir noktayı da tekrarladı; yani birleşme fırsatının kaybedildiğini ve İngiliz Hükümeti'nin önündeki, artık çok tanıdık gelen kasvetli seçenekleri gözden geçirmeye başladı. Askeri zafer giderek daha az olası hale geliyordu (WN, V. ia 27) ve askeri yönetim, zafer durumunda bile, işe yaramazdı (Corr., 383). Çatışmadan gönüllü olarak çekilmek, iç ve dünya kamuoyuna olası etkileri göz önüne alındığında, rasyonel ancak siyasi olarak uygulanamaz bir yoldu (ibid.). Smith'in görüşüne göre en olası sonuç, on üç birleşik kolonin kaybedilmesi ve Kanada'nın başarılı bir şekilde elde tutulmasıydı; bu da savunma açısından en pahalı çözüm olduğu için mümkün olan en kötü çözümdü (Corr., 385).

Smith, Komiser olarak çok çalıştı ve kendi itirafına göre bu durum edebi uğraşlarını da etkiledi (Düzeltme, mektup 208). Ancak bu dönemde, ayrı olarak "Eklemeler ve Düzeltmeler" olarak yayımlanan önemli gelişmeleri de içeren WN'nin üçüncü baskısını (1784) tamamladı. Üçüncü baskı ayrıca bir dizin

ve IV. Kitabın sonuna eklenen "Ticaret Sisteminin Sonucu" başlıklı uzun bir sonuç bölümü içermektedir.

1784'ten sonra Smith, dikkatini büyük ölçüde TMS'nin revizyonuna adamış olmalı. 1790 tarihli altıncı baskıda, vicdanın rolünün daha ayrıntılı bir şekilde ele alındığı ve Smith'in insanın genel ekonomik özlemlerinin ardında yatan karmaşık *sosyal psikolojiye dair sunduğu en kapsamlı açıklamayı içeren tamamen yeni bir VI. Bölüm yer almaktadır.*

Andreas Holt'a yazdığı mektupta (Düzeltme, mektup 208) bahsettiği "Taklit Sanatları" üzerine yazdığı denemeye ek olarak Smith, "Ayrıca üzerinde çalıştığım iki büyük eser daha var; bunlardan biri Edebiyat, Felsefe, Şiir ve Belagat'in tüm farklı dallarının bir tür Felsefi Tarihi; diğeri ise bir tür Hukuk ve Hükümet Teorisi ve Tarihi" diye belirtmiştir (Duc de la Rochefoucauld'a hitaben yazılmış, 1 Kasım 1785 tarihli, Düzeltme, mektup 248).

Smith'in edebi hırsları, 1790 tarihli TMS baskısının reklamında da kendini gösterir; burada 1759 tarihli ilk baskının son cümlelerine dikkat çekmiştir. Bu pasajlarda Smith, TMS ve WN'nin, "hukuk ve yönetimin genel ilkeleri ve toplumun farklı çağlarında ve dönemlerinde geçirdikleri farklı devrimler" hakkında yayınlanmış bir açıklama ile tamamlamayı umduğu tek bir planın parçaları olduğunu açıkça belirtir. Smith'in "mevcut meşguliyetleri" ve "çok ileri yaşı", bu büyük eseri tamamlamasını engellemiştir; ancak bu yaklaşım, LJ(A) ve LJ(B) ile ve WN'de bunlardan türetildiği artık anlaşılabilecek pasajlarla (özellikle WN, III ve V. i. a, b) örneklendirilmiştir.

Smith, 17 Temmuz 1790'da öldü ve ölümünden önce vasiyetini yerine getirecek kişiler olan Joseph Black ve James Hutton'a, Felsefi Konular Üzerine Denemeler (1795) adlı eserinde yayımlananlar hariç, tüm belgelerini yakmaları talimatını verdi .

Aşağıda, Smith'in sistemi, kendisinin bir öğretim görevlisi olarak kullandığı bilinen argüman sırası çerçevesinde açıklanacaktır; yani etik, hukuk ve ekonomi. Her bir analiz alanı son derece sistematik olarak temsil edilebilir: hepsi birbirine bağımlıdır ve aslında daha büyük bir bütünün bileşen bölümlerini oluşturur.

Ahlaki Duygular Teorisi

Ahlaki Duygular Teorisi, insanın kendi tutkularına karşı nasıl engeller kurabildiğini kısmen açıklamak için tasarlanmış bir modelin ve bir argüman biçiminin açık kanıtlarını göstermektedir.

TMS'nin VII. Bölümünde Smith, bu alanda filozofun karşılaştığı sorulara yönelik farklı yaklaşımları, esasen kendi katkısını bunlardan ayırt etme aracı olarak inceledi.

Smith'in görüşüne göre cevaplanması gereken iki temel soru vardı: "Birincisi, erdem neyden oluşur?" ve ikincisi, "zihin bir davranış biçimini diğerine tercih etmesinin nedeni nedir?" (TMS, VII. i. 2). Birinci soruyla ilgilenirken, Smith tüm klasik ve modern teorileri, uygunluk, ihtiyat ve iyilikseverlik niteliklerine verilen önem açısından tanımladı. Her durumda, belirli bir niteliğin belirlenmesinin uygun olduğunu savundu, ancak herhangi birine aşırı vurgu yapılmasını reddetti. Uygunlukta erdem bulanları, bu yaklaşımın duyarlılık gibi "daha yumuşak" erdemler pahasına öz denetimin önemini vurguladığı gerekçesiyle eleştirdi. İhtiyatta erdem bulanları ise, yararlı niteliklere verilen önem nedeniyle reddetti ve böylece TMS, Bölüm IV'te David Hume'a yönelik eleştirisini tekrarladı. Benzer şekilde, iyilikseverliğe hayranlık duyarken, Smith bu yaklaşımın savunucularının (özellikle Francis Hutcheson) ihtiyat gibi erdemleri ihmal ettiklerini savundu.

Smith'in Hutcheson'ın öğretisine yönelik eleştirisi, öz çıkara verdiği önem ve Hutcheson'ın öz sevgiyi "hiçbir şekilde veya hiçbir yönde erdemli olamayacak bir ilke" olarak nitelendiren önermesini reddetmesiyle dikkat çekicidir (TMS, VII. ii. 3. 12). Smith ayrıca, "her tutkuyu tamamen kötü olarak temsil etmenin" yanlış olduğu Mandeville'in argümanını da reddetti; bu, her ne ölçüde olursa olsun doğrudur (TMS, VII. ii. 4. 12). Smith, "İnsan doğasının durumu özellikle zordur, eğer varlığımızın doğası gereği davranışlarımızı sık sık etkilemesi gereken bu duygular hiçbir zaman erdemli görünemez veya kimseden saygı ve övgü hak edemezse" diye savundu (TMS, VII. ii. 3. 18).

Smith'in yaklaşımındaki bir diğer ayırt edici unsur, ikinci soruyu ele alış biçiminde ortaya çıkar. Doğru ve yanlış algısının akla değil, "dolaylı duyu ve hislere" dayandığı yönündeki Hutcheson'ın argümanını kabul etti (TMS, VII. iii. 2. 9). Ancak Smith, Hutcheson'ın "dışsal" duyulara, örneğin görme veya dokunmaya benzer olarak ele aldığı özel bir duyuya, ahlaki duyuya yaptığı vurguyu reddetti. Ancak bunu yaparak Smith, aslında ahlaki yargıları çıkarsız ve sempati veya empatiye dayalı olarak sunan öğretmeninin argümanını daha da geliştirdi. Smith ayrıca, Hutcheson ve Hume'un çalışmalarında bir özellik olan *izleyicinin rolünü de genişletti.*

Smith, izleyicinin, benzer koşullar altında nasıl davranacağını veya hissedeceğini hayal ederek başka bir kişinin faaliyetlerine ilişkin bir yargıya varabileceğini savundu. İzleyicinin gözlemlenen davranışın uygunluğu veya uygunsuzluğu ve "duygunun onu uyandıran neden veya nesneye olan

uygunluğunu veya uygunsuzluğunu, orantısızlığını" (TMS, I. i. 3. 6) belirlemesine olanak tanıyan da bu hayali sempati yeteneğidir.

Başka bir insanın duygularına ancak sınırlı ölçüde "girebildiğimiz" için, Smith duyarlılığın "sevimli" erdemini hayal gücü niteliğiyle, öz denetimi ise izleyicinin onları anlamasına ve dolayısıyla onlarla "sempati kurmasına" olanak sağlayacak ölçüde ifadeleri veya duyguları kontrol etme kapasitesiyle özdeşleştirebilmiştir.

Bu argüman, başkaları için sonuçları olan eylemleri de hesaba katacak şekilde genişletildi ve bu gibi durumlarda izleyicinin, yapılan *eylemin* ve ona verilen *tepkinin uygunluğu konusunda bir yargıya varmaya çalışabileceği öne sürüldü. Erdem* duygusu "bileşik bir duygu gibi görünmektedir ve iki ayrı duygudan oluşmaktadır; failin duygularına doğrudan sempati ve eylemlerinden fayda görenlerin minnettarlığına dolaylı sempati" (TMS, II. i. 5. 2). Tersine, kusur duygusu *"* failin duygularına ve güdülerine karşı antipati" ve "acı çekenin kızgınlığına dolaylı sempati"den oluşmaktadır (TMS, II. I. 5. 4).

Smith ayrıca, "Doğa, insanı toplum için yaratırken, ona doğuştan gelen bir memnun etme arzusu ve doğuştan gelen bir kardeşlerini gücendirmeme tiksintisi bahşetmiştir" (TMS, III. 2. 6) şeklinde bir iddiada bulundu.

Ancak bu genel eğilim, yeterli düzeyde bir kontrol sağlamak için kendi başına yeterli değildir. Smith'in karşılaştığı ilk sorun , *bilgi sorunudur; bu sorun, bir başkasının davranışını fiilen izleyen kişinin, o kişinin güdülerini* bilme olasılığının düşük olmasından kaynaklanır .

Smith bu sorunu, kendi davranışlarımızı, hayali veya "ideal bir izleyicinin" tepkisini görselleştirmeye çalışarak değerlendirme eğiliminde olduğumuzu savunarak çözdü; yani, kendi güdülerimiz konusunda mutlaka tam olarak bilgilendirilmiş bir izleyicinin tepkisini görselleştirmeye çalışarak. Smith, ardışık baskılarında ideal izleyicinin rolüne, önemli bir kontrol kaynağı olarak giderek daha fazla önem verdi; yani, "akıl, ilke, vicdan... davranışlarımızın büyük yargıcı ve hakemi"nin sesi olarak (TMS, III. 3. 4). Bu şekilde bakıldığında, argüman insanın sadece övgüye değil, övgüye layık olmaya duyduğu arzuya dayanmaktadır (TMS, III. 2. 32).

İkinci sorun, Smith'in Hume'u takip ederek insanı aktif, bencil bir varlık olarak sunmasından kaynaklanmaktadır; bu varlığın, özellikle zenginlik olmak üzere, hırs nesnelerinin meşru peşinde koşması, bazı durumlarda başkaları için zararlı sonuçlar doğurabilir. Buradaki zorluk, doğru yargılara varmak için gerekli bilgilere sahip olsak bile, bakış açısının taraflılığıdır . Harekete geçmek üzereyken, "tutkuların coşkusu, yaptığımız şeyi kayıtsız bir insanın dürüstlüğüyle değerlendirmemize nadiren izin verir", hareket ettikten sonra ise genellikle "yargıyı olumsuz hale getirebilecek koşullardan bakış açımızı çevirir" (TMS, III. 4. 3–4). Bu özel sorunun çözümü, insanın belirli deneyimlere dayanarak genelleme yapma kapasitesinde bulunur:

> İşte böylece ahlakın genel kuralları oluşur. Bunlar nihayetinde, belirli durumlarda ahlaki yeteneklerimizin, doğal erdem ve uygunluk duygumuzun neyi onayladığı veya onaylamadığına dair deneyime dayanır. … Genel kural … belirli bir türdeki veya belirli bir şekilde koşullandırılmış tüm eylemlerin onaylandığı veya onaylanmadığı deneyimden yola çıkarak oluşturulur (TMS, III. 4. 8).

İnsanın her koşulda eylemlerini değerlendirebileceği ölçütü sağlayan kurallar bunlardır; övgüye layık olma arzusundan dolayı saygı uyandıran ve Tanrı korkusuyla daha da desteklenen kurallardır (TMS, III. 5. 12).

Smith böylece erkeklerin topluma nasıl uyum sağladığına dair bir açıklama sunarak, esasen erkeklerin genellikle kendi (bencil) tutkularının uygulanmasına bir dizi engel koyduklarını ve bunun da genel kabul görmüş davranış kurallarının ortaya çıkmasıyla sonuçlandığını savundu.

Kuralların kendileri de karakter bakımından farklılık gösterir. Adaletle ilgili olanlar "gramer kurallarına benzetilebilir; diğer erdemlerin kuralları ise eleştirmenlerin kompozisyonda yüce ve zarif olana ulaşmak için ortaya koyduğu kurallara benzetilebilir. Birincisi kesin, doğru ve vazgeçilmezdir. İkincisi ise gevşek, belirsiz ve muğlaktır" (TMS, III. 6. 11).

Ancak Smith, adalet kurallarının vazgeçilmez olduğundan hiç şüphe duymuyordu. Adalet, "tüm yapıyı ayakta tutan ana sütundur" (TMS, II. ii. 3. 4). Smith, toplumsal düzenin son ön koşulunun, adalet kurallarının güncel anlayışlarını somutlaştıran ve bir yargı sistemi tarafından uygulanan pozitif bir hukuk sistemi olduğunu da ekledi:

> Adaletin ihlali, insanların birbirlerinden asla kabul etmeyecekleri bir şey olduğundan, kamu yöneticisi bu erdemin uygulanmasını sağlamak için devletin gücünü kullanmak zorundadır. Bu önlem alınmazsa, sivil toplum kan dökülmesinin ve düzensizliğin yaşandığı bir yer haline gelir; her insan, kendisine zarar verildiğini düşündüğü her an kendi eliyle intikam alır (TMS, VII. iv. 36).

Smith'in etik argümanı, davranış kurallarının nasıl ortaya çıktığını göstermeyi amaçladığı için, hukuk felsefesine yaklaşımının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Hukuk hukukunda odak noktası, geleneksel hukuk bilimine göre daha dardır, ancak Smith ister kabul görmüş ceza standartlarını isterse de hukuk standartlarını tartışsın, yine de gözlemci kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, yargıcın (Bagolini, 1975) ve yasa koyucunun (Haakonssen, 1981) rolüne de dikkat çekilmiştir.

Smith'in TMS'deki vurgusu ilginçtir. Davranış kurallarını formüle etmeye çalışmaktan ziyade, zihnin neyin uygun ve doğru olduğuna veya neyin yapılmaması gerektiğine dair yargılar oluşturma biçimine odaklanmayı seçmiştir. Yargılama süreçlerinin *evrensel* geçerliliğe sahip olabileceğini kabul etmekle birlikte, *belirli* yargıların deneyimle ilişkili olması gerektiğini de fark etmiştir.

Montesquieu çağında yaşayan hiç kimse, aynı anda farklı toplumlarda ve zaman içinde aynı toplumlarda kabul gören davranış standartlarındaki farklılıkların farkında olmamak mümkün değildi. Söz konusu nokta, Edmund Burke'ün Smith'e yazdığı mektupta şu şekilde kavranmış gibi görünüyor: "İnsan doğasına, yani her zaman aynı olan doğaya dayanan sizin gibi bir teori, sürekli değişen görüşlerine dayanan teoriler unutulup gittiğinde kalıcı olacaktır" (Corr., 38 numaralı mektup, 10 Eylül 1759 tarihli).

Ancak Smith, deneyime dayanarak ortak unsurların bulunabileceğini inkar etmedi. “Genel ilkeler” hakkındaki planladığı açıklamayı tamamlamamış olsa da (TMS, VII. iv. 37), Smith, özel ve kamu hukuku tartışmasını dört geniş sosyo-ekonomik *ortam* türüyle , avcılık, mera, çiftçilik ve ticaret aşamalarıyla ilişkilendiren bir argüman sundu. Bu argümanın mevcut bağlamdaki önemi, kısmen hükümetin kökenini açıklamak için tasarlanmış olması ve böylece yalnızca TMS'de belirtilen bir sorunu çözmesidir. Aynı zamanda tarihsel boyut, kabul görmüş davranış kurallarındaki değişimin nedenlerine ışık tutmaktadır. Aynı çalışmanın bir parçası olarak Smith, bir ekonomist olarak öncelikle ilgilendiği ticaret aşamasının ortaya çıkışına dair başarılı bir açıklama da sunmuştur.

Sivil Toplumun Tarihi

Toplumun ilk aşaması, "Kuzey Amerika'nın yerli kabilelerinde gördüğümüz gibi" (WN, V. ia 2) "en düşük ve en ilkel" olarak temsil edilmiştir. Bu durumda yaşam, toprağın meyvelerini toplamak, avlanmak ve balık tutmakla sürdürülür. Sonuç olarak Smith, bu tür toplulukların küçük olacağını ve yüksek derecede kişisel özgürlükle karakterize edileceğini öne sürmüştür. Ayrıca, özel mülkiyetin yokluğunda topluluğun farklı üyeleri arasındaki anlaşmazlıkların sınırlı olacağını ve bu durumda "nadiren yerleşik bir yargıç veya düzenli bir adalet yönetimi" (WN, V. ib 2) olduğunu belirtmiştir.

İkinci aşama olan mera aşaması, “Tatarlar ve Araplar arasında gördüğümüz gibi daha gelişmiş bir toplum hali” olarak temsil edilir (WN, V. ia 3). Burada sığır yetiştiriciliği baskın ekonomik faaliyettir ve bu da toplulukların daha büyük ve göçebe karakterli olacağını gösterir. Ancak ikinci aşamanın kilit özelliği, bir nesilden diğerine aktarılabilecek ve biriktirilebilecek bir mülkiyet biçiminin ortaya çıkmasında bulunmuştur. Bu mülkiyet, “zorunlu olarak sivil hükümetin kurulmasını gerektirir” (WN, V. ib 2). Başka bir yerde, “Sivil hükümet, mülkiyetin güvenliği için kurulduğu ölçüde, gerçekte zenginlerin yoksullara karşı savunması için kurulmuştur” diye belirtmiştir (WN, V. ib 12). Smith, hükümetin ortaya çıkışını otlak aşamasıyla ilişkilendirdiği başka bir pasajda, dinleyicilerinin dikkatini şu önermeye çekti: “Yasalar ve hükümet, bu ve aslında her durumda, zenginlerin yoksulları ezmek için bir araya gelmesi olarak düşünülebilir” (LJ(A), iv. 22–3).

Aynı zamanda Smith, mevcut ekonomik örgütlenme biçiminin yüksek derecede bağımlılığa yol açması gerektiğini, çünkü geçim araçlarına sahip olmayanların kişisel hizmet dışında bunları kazanma yolu olmadığını belirtti:

> Çobanların yaşadığı ikinci toplum dönemi, servet eşitsizliklerinin çok büyük olduğu bir dönemdir ve servet üstünlüğünün, ona sahip olanlara bu kadar büyük bir otorite verdiği başka bir dönem yoktur. Dolayısıyla, otorite ve astlık ilişkilerinin bu kadar mükemmel bir şekilde kurulduğu başka bir dönem de yoktur (WN, V. ib 7).

Esasen Smith, Batı (Roma) İmparatorluğu'nu istila eden ulusların muhtemelen geçtiği sosyo-ekonomik aşamaları göstermek için Araplar, Tatarlar ve Kuzey Amerika yerlileri hakkındaki *çağdaş* kanıtları kullandı. "Varsayımsal tarih" terimi, Smith'in amacını ancak bu anlamda doğru bir şekilde yansıtmaktadır (Stewart, II. 48).

Alman ve İskit ulusları, tarım ve toprak mülkiyeti fikriyle, ikinci aşamanın daha yüksek bir biçimine zaten ulaşmışlardı . Smith, bu ulusların yeni durumlarında doğal olarak mevcut kurumları kullanacaklarını ve ilk eylemlerinin fethedilen toprakların bölünmesi olacağını savundu (WN, III. ii. 1). Bu şekilde Smith, ikinci aşamadan üçüncü aşamaya, yani tarım aşamasına geçişi izledi. Burada toprak mülkiyeti, temel astlık modeli aynı kalsa da, güç ve farklılaşmanın kaynağıdır.

Ancak Smith'in en çok dikkatini çektiği özellik *siyasi* istikrarsızlıktı: “O düzensiz zamanlarda, her büyük toprak sahibi bir tür küçük prens gibiydi. Kiracıları onun tebaasıydı. Barış zamanında onların yargıcı ve bazı yönlerden yasama organı, savaş zamanında ise lideriydi” (WN, III. ii. 3). Bu duruma ilk tarihsel yanıt, Smith'in karşılıklı hizmet ve koruma için karmaşık anlaşmalar içeren bir sistem olarak temsil ettiği feodal sistemin ortaya çıkmasına yol açtı. Ancak burada bile: “Hükümetin otoritesi, eskiden olduğu gibi, baş kısmında çok zayıf, alt kademelerdeki üyelerde ise çok güçlü olmaya devam etti ve alt kademelerdeki üyelerin aşırı gücü, baş kısmının zayıflığının nedeniydi” (WN, III. iv. 9).

İkinci tepki en kritik olanıydı ve bu, hükümdarların şehirlere verdiği destekle örneklendirilebilir; bu destek kısmen sakinlerinin kendilerini koruyabilmelerini sağlamak amacıyla, ancak büyük ölçüde aristokrasinin gücünü dengeleyebilecek yeni bir taktik ittifak (WN, III. iii) kurma amacıyla verilmiştir. Şehirler, önemli özerklik yetkilerine sahip "bir tür bağımsız cumhuriyet" olarak ortaya çıktı ve bu da "bireylerin özgürlüğünü ve güvenliğini" beraberinde getirdi (WN, III. iii. 8, 12).

Kendi kendini yöneten şehir kurumu, özellikle denize kolay erişimin desteklendiği yerlerde, ekonomik büyümenin temel bir ön koşulunu (klasik Yunanistan'da olduğu gibi) karşılamak içindi. Büyüme dış ticarete dayanıyordu ve Smith, Venedik, Cenova ve Pisa gibi özel örneklerden yola çıkarak genel bir model izlemeye başladı. Bu model başlangıçta, sınırlı miktardaki birincil ürün fazlalığı karşılığında yabancı mamullerin ithalatını, ardından yabancı malzemelere dayalı yerli mamullerin gelişimini ve daha sonra da yerli kökenli "kaba ve ham" ürünlere doğru bir rafine etme sürecini içeriyordu. Smith, bu gelişmelerin, şehrin "sadece komşu ülkeler değil, ticaret yaptığı tüm ülkeler yoksulluk ve sefalet içindeyken" büyük bir zenginlik ve ihtişama ulaşmasını mümkün kıldığını belirtti (WN, III. iii. 13).

Ancak analizinin bir sonraki bölümünde Smith, kent merkezli ekonomik büyüme modelinin tarım sektörünü nasıl etkileyeceğini özetledi. İmalat ve ticarete dayalı ekonomilerin, büyük toprak sahiplerine fazlalıklarını harcama imkanı sağladığını ve böylece bunları en üst düzeye çıkarma teşviki verdiğini savundu (WN, III. iv. 10). Bu durum, hizmetlilerin kademeli olarak görevden alınmasına ve kiracılık modelinde bir değişikliğe yol açtı; bu süreçte köle emeğinin kullanımından metayer sistemine ve nihayetinde "toprağı kendi hayvanlarıyla işleyen ve toprak sahibine belirli bir kira ödeyen" gerçek anlamda çiftçilerin ortaya çıkmasına tanık olundu (WN, III. ii. 14).

Bu iki eğilimin sonucu olarak, büyük mülk sahipleri yavaş yavaş otoritelerini kaybettiler ve sonunda "bir şehirdeki herhangi bir varlıklı burjuva veya tüccar kadar önemsiz hale geldiler" (WN, III. iv. 15). Smith şu sonuca vardı:

> Ticaret ve imalat, yavaş yavaş düzeni ve iyi yönetimi, bununla birlikte de daha önce komşularıyla neredeyse sürekli bir savaş halinde ve üstlerine kölece bir bağımlılık içinde yaşayan ülke sakinleri arasında bireylerin özgürlüğünü ve güvenliğini getirdi. Bu, en az dikkat çekilen yönü olsa da, tüm etkilerinin en önemlisidir. Bildiğim kadarıyla, şimdiye kadar bunu fark eden tek yazar Bay Hume'dur (WN, III. iv. 4).

Tartışmanın bütünü, Smith'in istenmeyen sosyal sonuçlar doktrininin en çarpıcı örneklerinden birini sunmaktadır (WN, III. iv. 17). WN'nin üçüncü kitabının *tarihsel* analizi, kısmen Smith'in bunu bir model olarak sunabileceğini düşünmesinden ve kısmen de tartışmanın yıllarca prova edilmiş olmasından dolayı oldukça inceliklidir. Ancak dersler başka bir boyut daha ekliyor. "Kamu hukuku"nun ele alınışı, Atina'da başlayıp modern Avrupa'da sona eren gelişmelerin felsefi veya bilimsel bir açıklamasını sunmayı amaçlamaktadır. Ancak bu geniş kapsam içinde, aslında "İngiliz Hükümetinin Tarihsel Görünümü" olan şeye giderek daha fazla dikkat çekilmektedir; bu, John Millar'ın 1786'da ilk kez yayınlanan önemli eserinin başlığıdır.

İngiliz anayasasının niteliğine ve özgürlük iddialarına dikkat çekildi; bu argüman LJ(A)'da (iv. 165 – v. 15) uygun bir şekilde özetlenmiştir. Smith, İngiltere'deki mahkemelerin "takdire şayan" yapısına ve güçler ayrılığının önemine dikkat çekerken WN'de bu analize başvurdu:

> Her bireyin kendisine ait olan her hakkın tam olarak güvende olduğunu hissetmesi için, yargının yürütme gücünden ayrılması gerektiği gibi, bu güçten mümkün olduğunca bağımsız hale getirilmesi de gereklidir (WN, V. ib 25).

Aynı şekilde Smith, daimi bir ordunun gerekliliğine ve tehlikelerine dikkat çekerken, İngiltere'de ideale yakın bir çözümün bulunduğunu da belirtmiştir: "Askeri güç, sivil otoritenin desteklenmesinde en büyük çıkarı olanların komutası altına yerleştirilir" (WN, V. ia 41).

Aynı derecede önemli olan, Avam Kamarası'nı "vergi koyma hakkını tek başına iddia eden halk temsilcilerinin meclisi" olarak üstün bir etki düzeyine yükselten güç dengesindeki kademeli değişimdi (WN, IV. vii. b. 51). Bu, "devrimle mükemmelleştirilmiş" (WN, IV. vb 43) ve ancak altta yatan ekonomik eğilimlere atıfta bulunularak tam olarak anlaşılabilecek bir sistemdi. Yine de Smith, yalnızca İngiltere'nin mutlakiyetçilikten kurtulduğunu (LJ(A), iv. 168) ve bunu İskoç sorununa bir çözüm bulunmasına, toprağın doğal verimliliğine ve Britanya'nın bir ada olarak konumuna bağladığını ısrarla belirtti. Smith bu listeye, çocuksuz olan ve böylece taç topraklarını satarak haleflerinin konumunu zayıflatan I. Elizabeth gibi hükümdarların

özelliklerini de ekledi (LJ(A), iv. 171). Ayrıca, Devrim sırasında "mükemmel nedenlerle bir kenara bırakılan" bir aile olan Stuart krallarının karakterine de dikkat çekti (LJ(B), 82).

Ancak Smith, İngiltere'nin benzersiz olmadığını, kurumlarının daha cumhuriyetçi bir biçimde Amerikan kolonilerine kasıtlı olarak ihraç edildiğini, böylece tarihsel sürecin kısa devreye sokulduğunu ve Batı'da hızlı bir ekonomik kalkınmaya katkıda bulunduğunu biliyordu (WN, IV. vii. b. 51).

Faydacılık (*Ekonomi*). Smith dersinin son bölümüne geçerken, öğrencileri az önce ele alınan materyallerin öneminin farkında olacaklardı. Ticaret aşamasına ilişkin yaklaşımı, bağımlılık ve astlık ilişkisinin olağan özelliklerinin, diğer tüm sosyal örgütlenme türlerinde olduğu gibi, bu aşamada da bulunacağını açıkça ortaya koymaktadır. Ancak burada zenginlik yalnızca saygı ve dolayısıyla hürmeti (TMS, I. iii. 2. 3) sağlarken, bağımlılık bireylerden ziyade piyasa güçleriyle ilgilidir. Bu bağlamda: “Her tüccar veya zanaatkar geçimini bir değil, yüz veya bin farklı müşterinin istihdamından sağlar. Bir ölçüde hepsine borçlu olsa da, hiçbirine tamamen bağımlı değildir” (WN, III. iv. 12). Ticaret aşaması, mal ve hizmetlerin bir fiyat belirlediği ve “her medeni toplumun büyük ticaretinin, şehir sakinleri ile kırsal kesim sakinleri arasında yürütülen ticaret” olduğu bir aşamadır (WN, III. i. 1).

Smith'in öğrencileri, Smith'in TMS'de kullandığı psikolojik yargıların çoğunun, ekonomik büyümenin önündeki kurumsal engellerin büyük ölçüde ortadan kalktığı bir durum için özellikle geçerli olduğunun da farkında olurlardı. İşte bu bağlamda, Smith, "insanlığın çalışkanlığını harekete geçiren ve sürekli olarak canlı tutan" (TMS, IV. 1. 10) zenginlik arayışındaki aldatmacaya dikkat çekti. Görünmez El benzetmesine dayanan bir diğer önemli pasajda Smith, "zenginlerin" fazlalıklarını harcayarak, "dünyanın tüm sakinleri arasında eşit paylara bölünmüş olması durumunda yapılacak olan yaşamın gerekliliklerinin neredeyse aynı dağılımını" oluşturduklarına dikkat çekti (TMS, IV. 1. 10).

Ancak belki de en çarpıcı bölümler, okuyucuya ekonomik eylemler de dahil olmak üzere bencil eylemlerin "sosyal" bir referansı olduğu önermesini hatırlatan bölümlerdir. Smith, "İnsanların tüm farklı kademelerinde var olan bu rekabet nereden kaynaklanıyor ve insan yaşamının büyük amacı olan 'durumumuzu iyileştirmek'le ne gibi avantajlar sunuyoruz?" diye sormuştur. Cevabı şöyledir: "Gözlemlenmek, dikkat edilmek, sempati, memnuniyet ve onay ile fark edilmek" (TMS, I. iii. 2. 1). Smith, "bencil çıkarların daha olağanüstü ve önemli nesnelerini" takip etmeyen bir kişinin "cimri göründüğünü" öne sürerek, "sıkıcı düzenlilik içindeki insanı" "girişimci insanla" karşılaştırmıştır (TMS, III. 6. 7).

Smith, tartışmanın ilerleyen kısımlarında, insanların hırslarına ulaşmak için benimsenen yöntemleri onaylama eğiliminde olduklarını belirtti . Bu *nedenle* , “tüm insanların doğal olarak, servet edinmekten başka bir amaca yönelik olmasa bile, tutumluluk, çalışkanlık ve azim pratiğinde istikrarlı bir şekilde gösterilen azme duydukları o üstün saygı” söz konusudur. Smith, daha sonraki bir pasajda, “bu hak edilmiş onay ve saygının bilinci, bireyi bu davranış biçiminde destekleyebilecek tek şeydir” diye savundu; çünkü normalde “on yıl sonra tadacağımız zevk, bugün tadabileceğimiz zevkle karşılaştırıldığında bizi çok az ilgilendirir” (TMS, IV. i. 2. 8).

Ekonomik Teori

Smith'in ekonomi üzerine yazıları (Glasgow baskısında FA ve FB olarak adlandırılan iş bölümüyle ilgili iki parça hariç), 1762/3 ve 1763/4 yıllarına ait ders notlarında, WR Scott tarafından ilk kez keşfedilen ve kendisi tarafından WN'nin " *Erken Taslağı* " olarak tanımlanan belgeyle birlikte yer almaktadır (Scott, 1937). İlk ders notları ikincisinden daha eksiktir ve Law Bankası, faiz, döviz ve zenginliğin yavaş ilerlemesinin nedenleri hakkındaki tartışmayı içermemektedir. Öte yandan, LJ(A)'da ele alınan ve Cannan'ın LJ(B) baskısının 2. Bölümünün 1-12. bölümlerine karşılık gelen konular, *tipik* olarak çok daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. LJ(B) sadece kapsam açısından daha eksiksiz değil, aynı zamanda daha da mükemmel bir şekilde tamamlanmıştır.

Smith'in erken dönem analizinin her versiyonu, Hutcheson'a (Scott, 1900, bölüm 11) çok şey borçlu olan bir sırayla geliştirilen ana temalara olan ilgiyi göstermektedir; özellikle de iş bölümü ve sonuçları ile fiyat ve tahsisin ele alınışı. Smith, Hutcheson'dan ayrılır ve üçüncü bir konuyu geliştirirken Hume'a olan borcunu ortaya koyar; bu konu, ticari "yanılgı"nın eleştirisidir (Stewart, IV. 24).

Ancak sonraki çalışmalar, LJ'ye kıyasla daha düzgün, ilerleyici ve analitik bir gelişmeyi ortaya koymaktadır. WN'de iş bölümünün ele alınışı en ayrıntılı biçimini alırken, fiyat teorisi ilk kez üretim faktörleri (toprak, emek, sermaye) ve getiri kategorileri (kira, ücret, kar) arasında net bir ayrım sunmaktadır. Bu ayrımlar, Smith'in ekonomik olguların genel karşılıklı bağımlılığına dair önceki kavrayışına yeni bir anlam kazandırmasını ve Quesnay'in öğretilerinden büyük ölçüde etkilenen bir makroekonomik model açıklamasına geçmesini sağlamıştır. Bazı yorumcular Smith'in WN'deki (IV. ix) fizyokratik öğretiye yaklaşımının küçümseyici olduğunu öne sürmüş olsa da, okulun katkısına ilişkin değerlendirmesinin amacını doğru bir şekilde yansıttığı ve Turgot gibi "revizyonistler" ile ilişkilendirilen daha sofistike modelin ayrıntılarını sağladığı gerçeği değişmez (Meek, 1962). Dugald Stewart'ın "bu tarikatın bazı liderleriyle yaşadığı yakınlığın, spekülasyonlarını sistemleştirmesine ve özümsemesine yardımcı olmaktan başka bir işe yaramayacağı" iddiasının doğruluğundan şüphe duymak için hiçbir neden yoktur (Stewart, III. 5). Stewart ayrıca, "Quesnay'in ölümüyle engellenmeseydi, Bay Smith'in (bana bizzat söylediği gibi) 'Ulusların Zenginliği' adlı eserini ona ithaf ettirme niyeti vardı" diye de belirtmiştir (Stewart,

III. 12). Stewart ayrıca, kira, ücret ve kâr arasındaki ayrımın başlangıçta Smith'e eski dostu James Oswald tarafından önerilmiş olabileceğini de kaydetmiştir (Works, 1856, ix. 6).

İş bölümü . Smith'in post-fizyokratik biçimindeki modelinin birkaç farklı unsuru olmasına rağmen, en çok vurguladığı özellik *iş bölümü* olmuştur . Önceki bölümde özetlenen modelin içeriği açısından, iş bölümü elbette farklı *sektörlerin* veya üretken faaliyet türlerinin varlığında ima edilmektedir. Ancak Smith, istihdam türlerine göre ve hatta her istihdam türü içinde uzmanlaşmanın da olduğunu vurgulamıştır. Temel noktayı açıklamak için Smith, tamamlanması için on sekiz farklı işlem gerektiren, oldukça "önemsiz bir imalat" olan ünlü iğne örneğini seçmiştir.

Smith, modern zamanlarda nispeten yüksek iş verimliliğinin, iş bölümünün (süreç bazında) açıklanmasına yardımcı olduğunu özellikle vurgulamıştır; bu olguyu, tek ve nispeten basit bir işlemin "işçinin tek işi" haline getirilmesinden kaçınılmaz olarak ortaya çıkan "beceri" artışına; aksi takdirde "bir iş türünden diğerine geçişte" kaybedilecek zamanın tasarrufuna; ve "iş gücünü kolaylaştıran ve kısaltan, bir kişinin birçok kişinin işini yapmasını sağlayan" makinelerin birlikte kullanımına bağlamıştır (WN, I. i. 6–8). Smith daha sonra tarımın yatırım için en verimli alan olduğunu iddia etse de, bu alanda iş bölümünün kapsamının imalat sektörüne göre daha sınırlı olduğunu belirtmiştir (WN, I. i. 4; aşağıya bakınız, s. 1230–33. satırlar).

Bunu takiben dört önemli nokta ortaya çıktı. Birincisi, Smith iş bölümünü icat süreciyle (teknik değişim) ilişkilendirdi:

> İş gücünün en çok bölündüğü imalatlarda kullanılan makinelerin büyük bir kısmı, başlangıçta her biri çok basit bir işte çalışan sıradan işçilerin icatlarıydı ve doğal olarak bu işi daha kolay ve pratik yöntemlerle yapmanın yollarını bulmaya yöneldiler (WN, I. i. 8).

Ayrıca “makine üreticilerinin” katkısına ve çalışmalarına da dikkat çekti.

> Kendilerine filozof veya düşünce insanı diyenler, hiçbir şey yapmayı değil, her şeyi gözlemlemeyi meslek edinmişlerdir; ve bu nedenle, çoğu zaman en uzak ve farklı nesnelerin güçlerini bir araya getirme yeteneğine sahiptirler. Toplumun ilerlemesiyle birlikte, felsefe veya düşünce, diğer her meslek gibi, belirli bir vatandaş sınıfının başlıca veya tek mesleği ve uğraşı haline gelir (WN, I. i. 9).

İkinci olarak, Smith, iş bölümünün yalnızca pazarın büyüklüğüyle sınırlı olduğunu savundu (WN, I. iii), bu bağlamda iyi yollar gibi iletişim araçlarının ve hem denize hem de ulaşıma elverişli nehirlere erişimin önemine dikkat çekti. İkinci nokta, Smith'in tarihsel analizine doğrudan etki eder (yukarıya bakınız, s. 458. satırlar); birincisi ise kamu işleri konusundaki değerlendirmesinde ele alınmıştır (aşağıya bakınız, s. 1445-1445. satırlar). Aynı argüman, Smith'in ticaret özgürlüğü çağrısı bağlamında da geliştirilecekti (aşağıya bakınız, s. 1305. satırlar) ve iş bölümünün hem ekonomik büyüme sürecine katkıda bulunacağını hem de bu süreç tarafından destekleneceğini hatırlatmaktadır (bu, WN, II'de analiz edilmiştir). Üçüncüsü, Smith, iş bölümü kurumunun, modern zamanlarda iş gücü verimliliğindeki muazzam artışı açıklamakla kalmayıp, aynı zamanda maddi refah düzeyinde de öyle bir iyileşmeye yol açtığını savundu ki, "tutumlu köylünün" yaşam koşulları artık "on binlerce çıplak vahşinin yaşam ve özgürlüklerinin mutlak efendisi olan birçok Afrika kralınınkinden daha iyidir" (WN, I. i. 11). Smith ayrıca, tek bir mal satın alan tüketicinin, aslında "çok çeşitli emeğin" ayrı ayrı çıktılarını elde ettiğini de gözlemledi (WN, I. i. 11). "Örneğin, gündelik işçinin giydiği yünlü palto, ne kadar kaba ve pürüzlü görünse de, çok sayıda işçinin ortak emeğinin ürünüdür" (WN, I. i. 11).

Ancak bu tartışmanın en doğrudan ilgili yönü, değiş tokuşun gerekliliğine ışık tutmasıdır . Smith'in gözlemlediği gibi, iş bölümü kurulduktan sonra, kendi emeğimiz ihtiyaçlarımızın ancak çok küçük bir kısmını karşılayabilir. Bu nedenle, takas ekonomisinde bile bireyin, kendi üretiminin fazlasını takas ederek ve karşılığında başkalarının ürünlerini alarak ihtiyaçlarının tamamını en iyi şekilde karşılayabileceğini belirtmiştir. İş bölümü *tam olarak* kurulduğunda, her bireyin bir anlamda diğerlerine bağımlı olması ve "Her insan böylece değiş tokuş yaparak yaşar veya bir ölçüde tüccar olur" (WN, I. iv. 1) olması beklenir.

Smith, aslında şu iddiada bulundu:

> Birbirimizden ihtiyaç duyduğumuz karşılıklı iyiliklerin büyük bir kısmını antlaşma, takas ve satın alma yoluyla elde ettiğimiz gibi, iş bölümüne de başlangıçta bu karşılıklı çıkar ilişkisi yol açar (WN, I. ii. 3).

Değer . Bu gözlemler Smith'i doğrudan değer problemine götürdü ve analizi basitleştirmek için (*tarihsel* olandan farklı olarak) takas ekonomisinin *analitik yöntemini kullanması dikkat çekicidir.*

Değişim oranıyla ilgili olarak Smith, “farklı nesneleri elde etmek için gerekli emek miktarları arasındaki oranın, bunların birbirleriyle değiştirilmesi için herhangi bir kural sağlayabilecek tek koşul gibi göründüğünü” savundu (WN, I. vi. 1). Bu nedenle, bir kunduzu öldürmek için bir geyiği öldürmekten iki kat daha fazla emek gerekiyorsa, “bir kunduzun doğal olarak iki geyikle takas edilebileceğini veya iki geyik değerinde olabileceğini” öne sürdü. Bu,

değişim değeri sorununa bakmanın bir yoludur, ancak Smith bunu kendi başına bir amaç olarak değil, bireyin yarattığı ve takasta kullanmayı önerdiği *tüm mal stokunun değerini yöneten faktörleri açıklamanın bir aracı olarak ele almış gibi görünüyor.*

Smith, soruna *bu* şekilde bakarak şu argümanı öne sürdü:

> Herhangi bir malın değeri, onu elinde bulunduran ve onu kendisi kullanmak veya tüketmek niyetinde olmayan, ancak başka mallarla takas etmek isteyen kişi için, o malın satın almasını veya talep etmesini sağladığı emek miktarına eşittir. Bu nedenle emek, tüm malların takas edilebilir değerinin gerçek ölçüsüdür (WN, I. v. 1).

Smith'in ne demek istediği, bir mal stoğunun değiştirilebilir değerinin her zaman orantılı olması gerektiği yönündeki açıklamasıyla netleşir.

> Başkalarının emeğinin miktarı... *veya, aynı şey olan, başkalarının emeğinin ürünü* , onun satın almasını veya emretmesini sağladığı miktar. Her şeyin değiştirilebilir değeri, her zaman bu gücün kapsamına tam olarak eşit olmalıdır (WN, I. v. 3; italik eklenmiştir).

Başka bir deyişle, Smith burada, işçinin elden çıkaracağı malların (yani gelirinin) gerçek değerinin, tüm (ayrı) alışverişler gerçekleştikten sonra aldığı malların miktarıyla ölçülmesi gerektiğini savunmaktadır.

Şimdi, Smith'in öne sürdüğü gibi, mallar arasındaki değişim *oranı her zaman onlarda somutlaşan* emeğin oranına eşitse , o zaman değişimde kullanılan malların stokunda somutlaşan emeğin, alınan mallarda somutlaşan emeğe eşit olması gerektiği sonucu çıkar. Bu argümanın iki önemli özelliği vardır. Birincisi, Smith, takas ekonomisinde, bireyin harcadığı ve yarattığı mallarda somutlaşan emeğin, eşit miktarda bir şeyle takas edilmesi veya emredilmesi gerektiğini öne sürüyor . Kısacası, somutlaşan emek, emredilen emeğe eşittir. Ancak modern ekonomide, emeğin artık tek üretim faktörü olmadığı ve "bu durumda, emeğin tüm ürünü her zaman işçiye ait olmadığı" da açıktır (WN, I. vi. 7). Somutlaşan emek ile emredilen emek arasındaki eşitlik, takas ekonomisi için geçerli gibi görünmektedir, başka hiçbir ekonomi için değil.

Takas sistemi ile modern ekonomiler arasındaki belirgin fark, birincisinde malların mallarla, ikincisinde ise malların bir miktar parayla takas edilmesi ve bu paranın daha sonra başka malların satın alınmasında harcanmasıdır. Smith'in de gördüğü gibi, bu koşullar altında birey, (emek "yorgunluklarına" katlanmanın karşılığında aldığı) kazançlarının değerini, harcaması sayesinde elde edebileceği mal miktarından ziyade para cinsinden değerlendirme eğilimindedir. Ancak Smith, ihtiyaçlarımızı karşılama yeteneğimizin gerçek ölçüsünün paranın kendisinde değil, "paranın değerinde" bulunması gerektiği konusunda ısrar etmiştir; zira paranın değeri, bireylerin veya grupların satın alabileceği ürün miktarıyla (emek "emredilen") belirlenir. Smith, gelirin nominal ve reel değeri arasında ayrım yaparak, modern zamanlardaki üç temel gelir kaynağının ücret, kira ve kâr olduğunu, dolayısıyla her birinin reel *değerinin* nihayetinde "her birinin satın alabileceği veya emredebileceği emek miktarıyla" ölçülmesi gerektiğini belirtti (WN, I. vi. 9).

Fiyat belirleyicileri . Smith'in değişime yaptığı vurgu, daha önce TMS'de, özellikle de IV. Bölümde ("FAYDA görünümünün tüm Sanat eserlerine kazandırdığı güzellik") ayrıntılı olarak ele alınan talep meselesine de dikkat çekti. LJ'de Smith, geçim ve barınma ile ilgili olanlar gibi acil kullanım mallarına olan talebi, bedenin "inceliği" ve zihnin "çok daha büyük inceliği"ne dayanan bir incelik arzusuyla karşılaştırdı (LJ(B), 208; bkz. LJ(A), iv. 1–30). Bu bağlamda, "esas olarak şu üç özellikten oluşan güzellik zevkine" dikkat çekti: uygun çeşitlilik, kolay bağlantı ve basit düzen, ardından da "Tercihin temeli olan ve zevk ve acıya neden olan bu nitelikler, hiçbir şekilde ihtiyaç duymadığımız birçok önemsiz talebin nedenidir" diye belirtti (LJ(B), 209).

Smith'in ünlü paradoksu ele alışı bu argümanı daha da güçlendiriyor; yani, "kullanım açısından en büyük değere sahip olan şeylerin (örneğin su) takas açısından genellikle az veya hiç değeri yoktur; ve bunun aksine, takas açısından en büyük değere sahip olanların (örneğin elmas) kullanım açısından genellikle az veya hiç değeri yoktur" (WN, I. iv. 13).

Smith'in sorunun ilk kısmına yaklaşımı, her iki malın da "faydalı" olarak kabul edildiği gerçeğine dayanmaktadır. İlk durumda (su), malın pratik bir şekilde kullanılabilmesi nedeniyle bir değer biçilirken, ikinci durumda (elmaslar) mal "duyularımıza" hitap eder; Smith'in gözlemlediği gibi, bu hitap bir "tercih nedeni", "değer" veya "haz kaynağı" oluşturur. Şöyle sonuçlandırdı: "Değerli taşlara olan talep tamamen güzelliklerinden kaynaklanmaktadır, süs eşyası olmaktan başka bir işe yaramazlar" (WN, I. xi. c. 32).

Aynı zamanda Smith, değerin (kazancın) kıtlığın bir fonksiyonu olduğunu takdir ediyordu: “Bir nesnenin, ne ölçüde faydalı veya güzel olursa olsun, değeri kıtlığıyla büyük ölçüde artar” (WN, I. xi. c. 31). Daha da spesifik olarak şunları belirtti: “Ucuzluk aslında bollukla aynı şeydir. Suyun bol olması nedeniyle kaldırılacak kadar ucuz olması ve elmasların kıtlığı nedeniyle (gerçek kullanımları henüz keşfedilmemiş gibi görünüyor) bu kadar pahalı

olmaları söz konusudur" (LJ(B), 205–6). Bu argüman, fiyatın belirleyicilerinin biçimsel analizinde etkili bir şekilde kullandığı negatif eğimli talep eğrisiyle tutarlı bir şekilde, belirli mallar sorununa da genişletilebilir.

Arz tarafında, Smith, belirli "sıradan" veya "ortalama" ücret, kar ve kira oranlarının varlığını varsayar; bu oranların herhangi bir toplum veya mahallede, herhangi bir (zaman) döneminde geçerli olduğu söylenebilir (WN, I. vii. 1). Bu varsayım üç nedenden dolayı önemlidir: Birincisi, fiyat problemiyle ilgilenirken Smith'in statik bir sistemin analitik aracını kullandığını gösterir. İkincisi, bu oranların malların arz fiyatını belirlediği ve fiilen (yatay) arz eğrisinin *konumunu* oluşturduğu unutulmamalıdır . Üçüncüsü, argüman, malların fiyatının ücret, kar ve kira bileşenlerinin "toplanması" yoluyla belirlenebileceğini öne sürer.

Smith, bu üç noktayı temel öncülleri olarak belirledikten sonra, fiyatın belirleyicilerini incelemeye girişti ve iki farklı ancak ilişkili sorunu içeren bir tartışma ortaya koymuş gibi görünüyor. Birincisi, belirli malların fiyatlarını belirleyen güçleri göstermeyi amaçladı (Blaug, 1962, s. 42). İkincisi, analizleri, *Derslerde* zaten ima edilen *genel karşılıklı bağımlılık* olgusunu aydınlatmanın bir aracı olarak kullanmış gibi görünüyor (Hollander, 1973, s. 114).

Sorunun ilk yönüyle ilgilenirken, Smith, bir dizi satıcı tarafından üretilen bir emtia örneğini inceledi ve analizine, LJ'de zaten ortaya konmuş olan "doğal" ve "piyasa fiyatı" arasındaki ayrımı doğrulayarak başladı. *Doğal fiyat,* "arazi kirasını, işçi ücretlerini ve hisse senedinin kârını doğal oranlarına göre ödemeye yetecek miktardan ne fazla ne de az" olan miktar olarak tanımlanır (WN, I. vii. 4). Doğal fiyatın geçerli olduğu durumlarda, satıcı, "sıradan veya ortalama" kâr marjı da dahil olmak üzere üretim maliyetlerini ancak karşılayabilir. Buna karşılık, piyasa *fiyatı,* herhangi bir anda geçerli olabilecek ve "piyasaya fiilen getirilen miktar ile emtianın doğal fiyatını ödemeye istekli olanların talebi" ("etkin talep edenler"; WN, I. vii. 8) arasındaki oranla düzenlenen fiyat olarak tanımlanır. İki "fiyat" birbiriyle ilişkilidir; temel nokta, kısa vadede piyasa ve doğal fiyat birbirinden farklılaşabilirken, uzun vadede birbirine yaklaşma eğiliminde olmalarıdır. Doğal fiyat böylece, söz konusu malın üretim maliyetiyle satıldığı zaman elde edilecek bir *denge* fiyatı olarak ortaya çıkar. Bu son nokta, iki fiyat arasındaki farklılaşmanın sonuçlarını inceleyerek açıklanabilir. Örneğin, satıcının sunduğu miktar, tüketicilerin belirli bir (doğal) fiyattan almaya hazır oldukları miktardan daha az ise, sonuç, tüketiciler arasında nispeten sınırlı bir stoktan bir kısmını elde etmek için bir rekabet olacaktır. Bu gibi durumlarda Smith, "piyasa"nın "doğal" fiyatın üzerine çıkacağını, farklılaşmanın boyutunun "açığın büyüklüğü" tarafından belirlendiğini ve "malın edinilmesinin alıcı için daha önemli veya daha az önemli olmasına göre" değiştiğini savunmuştur (WN, I. vii. 9). Smith, bu noktayı vurgularken, yaşamın "gerekli" mallarında göreceli bir kıtlık meydana geldiğinde, iki fiyat arasındaki (aslında talep ve arz fiyatları arasındaki) farklılığın, diğer durumlara (örneğin, lüks mallara) göre daha büyük olacağına dikkat çekti.

Bu koşullar altında, satıcının aldığı fiyat doğal fiyatı (üretim maliyeti) aşmalıdır; bunun sonucunda bu işteki faktörlere (özellikle ücretler ve kâr) ait getiri oranları da "olağan" seviyelerinin üzerine çıkar. Belirli bir işte ödenen getiriler ile geçerli olan "doğal" oranlar arasındaki bu farklılığın sonucu, bu nispeten karlı alana kaynak akışı olmalı, bu da emtia arzında bir genişlemeye ve emtianın doğal fiyatından satıldığı konuma geri dönmesine yol açmalıdır. Piyasada emtianın nispeten az bulunması durumunda Smith şu sonuca varmıştır: "Oraya getirilen miktar kısa sürede fiili talebi karşılamaya yeterli olacaktır. Fiyatının tüm farklı kısımları kısa sürede doğal oranlarına, tüm fiyat ise doğal fiyatına düşecektir" (WN, I. vii. 14). Kısacası, "doğal fiyat", "tüm emtiaların fiyatlarının sürekli olarak yöneldiği" denge veya "merkezi" fiyat olarak ortaya çıkar (WN, I. vii. 15).

Tartışmanın ilk aşaması, herhangi bir mal söz konusu olduğunda, dengenin, malın doğal fiyatından satıldığı ve (ilgili) faktörlerin her birinin doğal oranında ödendiği yerde sağlanacağını ortaya koymaktadır. Bu sürecin ve bu sonucun, ayrı ayrı ele alınan tüm mallar için geçerli olduğu açıksa, en azından rekabetçi bir durumun hakim olduğu yerlerde, "karmaşık olarak ele alınan" tüm mallar için de geçerli olması gerekir. *Tüm ekonomi genelinde* , her farklı mal türünün doğal fiyatından satıldığı ve her istihdamdaki her faktörün doğal oranında ödendiği yerde bir denge durumu sağlanacaktır. Yukarıdaki koşullar sağlandığında, kaynakların istihdamlar içinde veya arasında hareket etme eğilimi olmayacağından, ekonominin "denge" durumunda olduğu söylenebilir. "Denge" durumu bozulduğunda (örneğin, zevklerdeki değişiklikler sonucu), faktör ve mal piyasalarındaki (eş zamanlı) ayarlamalar sonucunda doğal olarak yeniden kurulma eğiliminde olacaktır. Denge konumundan uzaklaşma ve dengeye yeniden ulaşma, tüketicilerin *ve* üreticilerin esasen kendi çıkarlarına yönelik eylemlerine ve tepkilerine bağlıdır. Smith'in fiyat ve tahsis konusundaki yaklaşımı, "karşılıklı bağımlılık" vurgusunun en iyi örneklerinden birini ve Görünmez El tezinin bir başka örneğini oluşturmaktadır.

Faktör Ödemelerinin Doğal Oranları

Smith'in fiyat teorisi, belirli faktör ödeme oranları varsayımına dayanıyordu. Bir sonraki görevi, herhangi bir zaman diliminde veya zaman içinde ("sıradan veya ortalama") getiri oranlarının *seviyesini* belirleyen güçleri açıklamaktı . Az önce ele alınan basit "talep ve arz" tipi analizi uygularken, farklı faktör ödeme türleri arasında ayrım yapmaya özen gösterdi (WN, I. vi).

Ücretler, faktör emeğinin kullanımının karşılığı olan ödemeyi oluşturur. Ödeme, faktöre ihtiyaç duyan sınıflar (işverenler, çiftçiler) tarafından yapılır ve emek güçlerini fiilen satanlara ulaşır. Ücret belirleme süreci, genellikle avantaj dengesinin "efendiler"de olduğu bir tür pazarlık veya sözleşme olarak

görülebilir (WN, I. viii. 11); bunun nedeni, çağdaş mevzuatın onların "birleşmelerine" izin verirken, işçilerin birleşmelerini engellemesidir. Ancak Smith ayrıca, iki tarafın pazarlık gücünün, yasal ayrıcalıklardan bağımsız olarak, arz ve talep ilişkilerinden etkileneceğini de belirtmiştir (WN, I. viii. 17).

Ücret oranları, mevcut işgücü arzına ve onu satın almak için mevcut fonun (veya sermaye stokunun) büyüklüğüne bağlı olarak nispeten yüksek veya düşük olabilir. Smith aslında ücretler için bir üst sınır belirlemeyi amaçlamamıştır, ancak uzun vadede en düşük sınırın *geçim* ihtiyaçları tarafından belirlenmesi gerektiğini öne sürmüştür (WN, I. viii. 15). "Geçim ücretinin" önemi, uzun vadeli işgücü arz fiyatını oluşturmasında yatmaktadır; argüman esasen, zaman içinde işgücünün sabit maliyetle üretilebileceği ve bu nedenle geçim ücretinin bir tür "doğal" veya denge oranı olarak kabul edilebileceği sonucuna varılmasıdır. Smith, denge fiyatının önceki ele alınışına benzer bir argümanı açıklamak için üç örnek kullanmıştır.

Uzun vadeli denge durumunda, işgücüne olan talep ve arz, işgücünün geçimini sağlayacak bir ücret almasını sağlayacak şekilde olmalıdır. Bu koşullar altında, nüfusun artması veya azalması yönünde bir eğilim olmaması anlamında bir denge durumu kurulur; bu durum, ücret fonunun büyüklüğünde bir değişiklik olmadığı sürece geçerli olacaktır. Bu, Smith'in Çin deneyimiyle örneklendirdiği durağan durum örneğidir (WN, I. viii. 24). İkinci olarak, Smith, işgücüne olan talebin herhangi bir yılda veya sürekli olarak birkaç yıl boyunca düştüğü bir durumu incelemiştir. Bu koşullar altında, fiili ücret oranı geçim oranının altına düşmeli ve bu da nüfusun geçim ücretlerinin ödenmesine izin verecek seviyeye gelene kadar azalmasına neden olmalıdır. Bu örnek, Smith'in "azalan" durumunu temsil eder; örnek olarak Bengal ve bazı Doğu Hint kolonileri gösterilmiştir; Ücret fonundaki azalmanın yoksulluğa, "açlığa ve ölüme" yol açtığı, ta ki "nüfus sayısı... kalan gelir ve stoklarla kolayca geçindirilebilecek seviyeye düşene kadar" (WN, I. viii. 26) bölgeler.

“Gelişen devlet”te, ücret fonunun büyüklüğündeki bir artış veya bir dizi (yıllık) artış, en azından nüfus seviyesinin artması için gereken süre boyunca geçim düzeyinin üzerinde ücretlerin ödenmesine neden olur; bu artış, söz konusu daha yüksek yaşam standardından kaçınılmaz olarak kaynaklanacaktır (WN, I. viii. 40). Smith ayrıca, “gelişen devletin” özelliğinin, işgücü talebinde sürekli bir iyileşme olacağını, böylece yüksek ücretlerin uzun yıllar boyunca ve en azından işgücü talebindeki artış *oranının* arz artış oranını aştığı sürece ödenmesini mümkün kılacağını belirtti. Smith, Kuzey Amerika örneğini bu eğilimin iyi bir örneği olarak değerlendirdi, ancak Büyük Britanya da dahil olmak üzere birçok Avrupa ülkesinin de aynı eğilimi, daha az derecede de olsa, gösterdiğini belirtti (WN, I. viii. 22). Her üç örnek de aynı temel prensibi göstermektedir; Yani, erkeklere olan talep, "diğer herhangi bir mala olan talep gibi, zorunlu olarak erkeklerin üretimini düzenler" (WN, I. viii. 40).

Smith'e göre kâr , "denetim ve yönlendirme" yönetimsel işlevini üstlenmenin karşılığı olarak değil, üretim faktörlerini birleştirme sürecinde gösterilen çaba ve üstlenilen risklerin karşılığı olarak değerlendirilmiştir (WN, I. vi. 5). Bireysel üreticilerin elde edeceği kârlar, emtianın satış fiyatı ve üretim maliyetinden etkilenecektir. Bu nedenle kârlar, talebin yönündeki değişikliklere ve rakiplerin ve müşterilerin "iyi veya kötü şansına" karşı özellikle hassas olacaktır; bu da "sıradan veya ortalama" bir getiri oranından bahsetmeyi zorlaştırmaktadır (WN, I. ix. 3). Ancak Smith, *faiz* oranının, herhangi bir zamanda ve zaman içinde kar seviyelerinin oldukça doğru bir göstergesi olacağını öne sürmüştür; bunun temel nedeni, borç alınan fonlar için ödenecek faiz oranının, bunların kullanımından elde edilecek karları yansıtacağıdır: “Şöyle bir ilke olarak kabul edilebilir: Para kullanımıyla çok şey kazanılabilecek her yerde, para kullanımı için genellikle çok şey verilir; ve para kullanımıyla az şey kazanılabilecek her yerde, para kullanımı için genellikle daha az şey verilir” (WN, I. ix. 4).

En azından genel bir ifadeyle Smith, herhangi bir anda elde edilen kar oranının (diğer şeyler sabit kalmak ve ücret oranlarının verilmesi koşuluyla) mevcut sermaye miktarı ile bu sermaye tarafından gerçekleştirilecek iş hacmi veya karlı yatırım için mevcut olanakların kapsamı tarafından belirleneceğini öne sürmüştür. Dolayısıyla, zaman içinde kar oranının düşme eğiliminde olacağı, bunun kısmen sermayenin kademeli olarak artmasından ve kısmen de "yeni sermayeyi kullanmanın karlı bir yöntemini bulmanın" giderek zorlaşmasından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. "Karın azalması, refahın doğal bir sonucudur" (WN, I. ix. 10), ancak Smith'in de belirttiği gibi, gelişmekte olan devletlerde, yeni yatırım olanaklarının veya yeni bölgelerin edinilmesi nedeniyle karların düşme eğilimi tersine çevrilebilir veya durdurulabilir (WN, I. ix. 12).

Temel noktalar açık: uzun vadede eğilim, kârların (ücretler gibi) düşmesidir. Herhangi bir zaman diliminde (örneğin, tek bir yılda), geçerli olan "olağan veya ortalama" kâr oranı, stok miktarına ve bunun uygulanabileceği "iş hacminin oranına" bağlı olmalıdır. Smith, stok miktarı aynı kalsa bile (örneğin, iki farklı zaman diliminde), diğer şeyler aynı kalmak koşuluyla, kâr oranının geçerli ücret oranıyla da ilişkili olacağını belirterek bu son noktaya önemli bir açıklama getirmiştir. Eğer işgücü, belirli bir sermaye stoğuna (yani ücret fonuna) göre nispeten bol ise, kâr oranı daha yüksek ve ücret oranları, işgücünün nispeten az olduğu duruma göre daha düşük olacaktır.

Sonraki bölümde Smith, ücretler ve kârlar konusundaki yaklaşımına önemli bir boyut daha ekledi. Bu nokta, (Hutcheson'ı takip ederek) işlerin niteliksel olarak farklılık gösterdiği gerçeğini kabul etmesinden doğrudan kaynaklanmaktadır. Smith'in ifadesiyle, “işlerin kendisindeki bazı koşullar… ya gerçekte, ya da en azından insanların hayal gücünde, bazılarında küçük bir parasal kazancı telafi ederken, diğerlerinde büyük bir kazancı dengelemektedir” (WN, I. xa 2). Örneğin, ücret oranlarının, mesleği öğrenmenin zorluğuna, işin sürekliliğine ve ilgili güven derecesine göre farklı iş türleri arasında değişme eğiliminde olduğunu belirtti. Benzer şekilde, hem ücretlerin hem de kârların, işin hoşluğundaki farklılıklara ve belirli alanlarda

başarı olasılığına göre değişeceğini gözlemledi. Rekabetçi bir ortamda, "Emek ve hisse senedinin farklı işlerinin tüm avantaj ve dezavantajları, aynı bölgede, ya tamamen eşit olmalı ya da sürekli olarak eşitliğe doğru eğilim göstermelidir" sonucuna vardı (WN, I. x. 1).

Kira, "arazinin kullanımı için ödenen fiyat" (WN, I. xi. a. 1) olarak tanımlanır; bu fiyat, arazinin kendi başına verimli olması, bireylerin mülkiyetinin bir parçası olması ve (muhtemelen) kıt olması nedeniyle ödenir. Smith, kiranın saf bir fazlalık oluşturduğunu savundu; arazi sahipleri, "gelirleri kendilerine ne emek ne de özen maliyeti getiren, adeta kendiliğinden gelen üç sınıfın tekidir" (WN, I. xi. s. 8). Dahası, Smith, kira ödemelerinin en azından genel anlamda "arazinin gerçek koşullarında" elde edilebilecek en yüksek fiyat olması bakımından bir tür "tekel fiyatı"na benzediğini öne sürdü (WN, I. xi. a. 1). Smith, kira ödemelerinin hem arazinin verimliliğine hem de durumuna göre değişeceğini kabul etti.

Smith genel olarak, insan gıdası üretimi için kullanılan arazinin her zaman bir kira getireceği görüşünü benimsedi ve hatta bu kiranın brüt ürünün yaklaşık üçte biri kadar olacağını hesapladı. Dahası, uzun vadede, nüfus artışının kaçınılmaz olarak beraberinde getirdiği mevcut arazi stokunun artan kullanımı nedeniyle, kira ödemelerinin en azından mutlak olarak artma eğiliminde olacağını öne sürdü. "Geliştirme ve ekimin genişlemesi bunu doğrudan artırma eğilimindedir. Toprak sahibinin üründen aldığı pay, ürünün artmasıyla birlikte mutlaka artar" (WN, I. xi. s. 2). Ayrıca, toprak sahibinin gelirlerinin gerçek değerinin de zamanla artma eğiliminde olacağını ekledi, çünkü "emeklilik gücündeki tüm bu iyileştirmeler, imalat ürünlerinin gerçek fiyatını doğrudan düşürme eğilimindeyken, dolaylı olarak arazinin gerçek kirasını artırma eğilimindedir" (WN, I. xi. s. 4).

Smith'in argümanının iki yönü, mevcut bağlamda özellikle önemlidir. Birincisi, analiz, herhangi bir zamanda veya herhangi bir yıllık dönemde, kira ödemelerinin, kullanılan arazinin (sabit arazi stoğunun) oranına bağlı olacağını, bunun da nüfus düzeyine bağlı olduğunu öne sürmektedir. İkincisi, Smith'in argümanı, herhangi bir yıllık dönemde kira ödemelerinin yalnızca toprağın verimliliğiyle değil, aynı zamanda geçerli ücret ve kar oranlarıyla da ilişkili olacağını göstermektedir (WN, I. xi. a. 8).

Makroekonomik Bir Model

Smith'in dağıtım konusundaki yaklaşımında, fiyat teorisiyle bağlantılı "statik" bir unsurun olduğu açıktır. Ayrıca, Smith'in kısmen getiri oranlarındaki uzun vadeli eğilimlerle ilgilenmesi ve faktörleri stoklar yerine akışlar olarak ele alması anlamında dinamik bir unsur da mevcuttur.

Birinci tema, Smith'in fizyokratik yaklaşım çerçevesinde dönem analizine ilişkin ele aldığı konularla devam ettirilecekti; ikincisi ise büyüme tartışması bağlamında önem taşımaktadır.

Dönem analizi . Smith'in "dairesel akış" analizi, fiyat teorisiyle bağlantılı olarak daha önce belirtilen sonuçların doğrudan bir gelişimi olarak görülebilir. Üretim maliyetleri, malları üretenler tarafından karşılanır ve böylece bireylere değişim araçları sağlanır. Eğer her malın fiyatı (denge durumunda), doğal oranlarına göre kira, ücret ve kar için yapılan ödemeleri kapsıyorsa, o zaman "bu durum, her ülkenin toprak ve emeğinin yıllık toplam üretimini oluşturan tüm mallar için de geçerli olmalıdır" (WN, II. ii. 2). Smith şu sonuca vardı: "Bu yıllık üretimin toplam fiyatı veya değiştirilebilir değeri, aynı üç parçaya indirgenmeli ve farklı sakinler arasında paylaştırılmalıdır" (ibid.). Smith böylece toplam çıktı ile toplam gelir arasında bir ilişki olması gerektiğini ortaya koydu: "Büyük bir ülkenin tüm sakinlerinin brüt geliri, toprak ve emeklerinin yıllık toplam üretimini kapsar" (WN, II. ii. 5).

Üç ana sosyo-ekonomik grubun kendine özgü ve özel rolleri vardır. Toprak sahipleri tipik olarak harcama ve gösterişli tüketim alışkanlıklarıyla ilişkilendirilirken, ücretli işçiler bir grup olarak daha temel ihtiyaçları karşılama sorunuyla karşı karşıyadır. Genellikle "tasarruf etmeye teşvik eden ilke" (WN, II. iii. 28) ve hem sabit hem de dolaşımdaki sermayeye yatırım yapma isteğiyle ilişkilendirilenler "işe alım yapanlar"dır; bu kategoriler fizyokratik öğretiyi anımsatır.

Sabit sermaye, tasarrufların "faydalı makineler" satın almak veya örneğin arazinin üretken gücünü artırmak için kullanılan kısmı olarak tanımlanır; karakteristik özelliği, yatırım mallarının kullanılması ve *elde tutulması yoluyla malların üretilmesi ve nihayetinde kâr elde edilmesidir. Dolaşımdaki sermaye* ise, iş gücü veya hammadde gibi "sabit" araçlar dışındaki yatırım mallarını satın almak için kullanılan tasarrufların kısmıdır; karakteristik özelliği, bu şekilde kullanılan fonların geçici olarak "elden çıkarılması" yoluyla malların üretilmesidir. Smith ayrıca, farklı mesleklerin farklı oranlarda sabit ve dolaşımdaki sermaye kullanacağını ve hiçbir sabit sermayenin "dolaşımdaki sermaye olmadan herhangi bir gelir getiremeyeceğini" belirtmiştir (WN, II. i. 25).

Smith'in tanımladığı sistem, hem yatırım hem de tüketim mallarının üretimini ve kullanımını içeriyordu, ancak aynı zamanda (fiziksel anlamda) emtiaların (yıllık) çıktısına *doğrudan* katkıda bulunmayan ve dolayısıyla onunla ilişkili gelir düzeyine katkıda bulunduğu söylenemeyen *hizmetlere* de talep vardı. Smith, bu tür emeği resmen "verimsiz" olarak tanımladı, ancak bu tür hizmetlerin yararlı olduğunu da inkar etmedi. "Oyuncuların, soytarıların, opera şarkıcılarının ve müzisyenlerin" hizmetlerinin, onları finanse edenler için bir tatmin kaynağı oldukları için belirli bir *değere* sahip

olduğunu belirtti. Ayrıca, vergilerden karşılanan adalet ve savunma gibi hükümetler tarafından sağlanan hizmetlerin de bir değere sahip olduğunu, çünkü toplumun bunlar olmadan varlığını sürdüremeyeceğini gözlemledi. Bununla birlikte, tüm bu hizmetler tanım gereği verimsizdir:

> Hükümdar… ve onun emrinde hizmet eden tüm adalet ve savaş görevlileri, tüm ordu ve donanma verimsiz işçilerdir. Onlar halkın hizmetkarlarıdır ve diğer insanların sanayisinin yıllık ürününün bir kısmıyla geçindirilirler (WN, II. iii. 2).

Smith daha sonra, fizyokratik analize çok şey borçlu olan "dairesel akış" modelini geliştirmeye girişti ve toplumun stokunu *bir dizi bileşene ayırarak kendi anlatımına özgün bir üslup kazandırdı. Bunlardan ilki, toplam stokun acil tüketim için ayrılmış ve tüm* tüketiciler (işverenler, işçiler ve mülk sahipleri) tarafından tutulan kısmıdır . Toplam stokun bu kısmının karakteristik özelliği, sahiplerine herhangi bir gelir sağlamamasıdır, çünkü "uygun tüketicileri tarafından satın alınmış ancak henüz tamamen tüketilmemiş yiyecek, giysi, ev eşyası vb. stokundan" oluşmaktadır (WN, II. i. 12).

İkinci olarak, toplam stokun "sabit sermaye" olarak tanımlanabilecek ve yine toplumdaki çeşitli gruplar arasında dağıtılacak olan bir kısmı vardır. Smith'in önerdiği gibi, bu stok kısmı, önceki dönemlerde satın alınan ve imalatla uğraşan girişimcilerin elinde bulunan "faydalı makinelerden", "kapitalist" çiftçilerin ve mülk sahiplerinin elinde bulunan faydalı binaların ve "iyileştirilmiş arazilerin" miktarından ve tüm sakinlerin "edinilmiş ve faydalı yeteneklerinden" (WN, i. 13–17), yani insan sermayesinden oluşmaktadır.

Üçüncüsü, “dolaşımdaki sermaye” olarak tanımlanabilecek ve yine birkaç bileşeni olan toplam stok unsuru vardır. Bunlar arasında dolaşım sürecini sürdürmek için gerekli olan para miktarı (WN, II. iii. 23); cari dönemde satışa hazır olan ancak hala çiftçilerin veya tüccarların elinde bulunan gıda ve diğer tarım ürünleri stoğu; tüccarlar, yükleniciler veya tarım sektöründe (madencilik vb. dahil) faaliyet gösteren kapitalistler (yani yükleniciler) tarafından tutulan hammadde ve yarı mamul stoğu yer almaktadır. Son olarak, önceki bir dönemde yaratılan ancak incelenen dönemin başında yüklenicilerin ve tüccarların elinde kalan imalat malları (tüketim ve yatırım) stoğu vardır (WN, II. i. 19–22).

Sürecin mantığı, ilgili faaliyetler arasında ayrım yapılarak en iyi şekilde temsil edilebilir. Söz konusu zaman diliminin başında, büyük kapitalist grupların önceki dönemde ürün satışından elde edilen toplam net gelire sahip olduğunu ve tarımla uğraşan girişimcilerin, arazi sahiplerine ödenmesi gereken toplam kira bedelini bu faktörün kullanımı için aktardığını varsayalım. Bu şekilde sağlanan gelir, arazi sahiplerinin cari dönemde gerekli tüketim mallarını satın almalarını sağlayarak, satışa hazır bu tür malların stoklarının azalmasına katkıda bulunur. Her iki sektörde de faaliyet gösteren girişimciler (kapitalistler), tüccar gruplarıyla birlikte, ücret fonunun içeriğini ücretli işçilere aktararak, bu sosyo-ekonomik sınıfa cari dönemde kullanılabilecek bir gelir sağlarlar. Tarım ve imalatla uğraşan girişimciler (veya girişimciler), birbirlerinden (perakende ve toptan tüccarlar aracılığıyla) tüketim ve yatırım malları satın alarak, iki sektörü *birbirine bağlayan* bir dizi harcama oluştururlar. Dolaşım süreci, bireysel girişimcilerin kendi sektörleri *içinde* yaptıkları satın almalarla tamamlanır . Bu alımlar tüketim ve yatırım mallarını içerecek ve böylece dönemin (yani yılın) başında toplumun dolaşımdaki sermayesinin bir parçası olan emtia stoklarının daha da azalmasına katkıda bulunacaktır.

Bu noktalar göz önüne alındığında, sistemin işleyişi, paranın (kira, ücret ve kar şeklinde biriken) mallarla değiş tokuş edildiği bir dizi *akış şeklinde temsil edilebilir. Mevcut stoktan çekilen tüketim malları, cari dönemde tamamen tükenebilir, "acil tüketim için ayrılmış" stoğu artırmak* için kullanılabilir veya aynı dönemde kullanım ömrünü tamamlamış daha dayanıklı malların yerine geçebilir. Benzer şekilde, müteahhitler hammadde ve sabit sermaye stoklarını *artırabilir* veya cari dönemde tamamen yıpranan makineleri, tükenmiş malzemelerle birlikte *değiştirebilirler . Bu şekilde bakıldığında, "dairesel akış", toplumun* dolaşımdaki sermayesinden mal *çeken* satın alımları ve bu sürecin, malzemelerin ve diğer malların cari üretimi yoluyla eş zamanlı bir *ikame* süreciyle eşleştiği görülebilir.

Daha ileri gitmeden önce iki ek hususa dikkat çekmek gerekir. Smith, "akış"ın işleyişini tartışırken, aslında "Sermayenin Farklı Kullanımları" üzerine bir inceleme sunmuştu. Turgot'un *Düşünceleri'ni* (bölüm LXXXIII) anımsatan bir pasajda belirttiği gibi, sermaye tarımda, imalatta veya toptan ve perakende ticarette kullanılabilir: "Sermayeyi kullanmanın bu dört yönteminin her biri, diğer üçünün varlığı veya genişlemesi ya da toplumun genel rahatlığı için esasen gereklidir" (WN, II. v. 3).

İkinci olarak, her alandaki kar seviyelerinin, sermayenin farklı kullanımlarının getirdiği avantaj ve dezavantajlar dikkate alınarak, birbirleriyle ilişkili olarak görülmesi gerektiğini belirtti (WN, III. i. 3; bkz. I. x. a). Smith ayrıca, kaynakların alanlar arasında hareket etmesi sonucunda, hisse senetlerinin farklı kullanımlarındaki karların eşitliğe doğru eğilim göstereceğini de belirtti. Tahsis konusundaki önceki değerlendirmeyi hatırlatan bir pasajda Smith, “Herhangi bir sermaye sahibinin, sermayesini tarımda, imalatta veya toptan veya perakende ticaretin belirli bir dalında kullanmaya karar vermesini belirleyen tek motivasyon, kendi özel karını düşünmesidir” diye belirtti (WN, II. v. 37).

Dinamikler . Smith, bir yıl gibi belirli bir zaman diliminde ekonominin işleyişini seçerken, modeline genel olarak kısa vadeli bir karakter kazandırdı; ancak bu karakter zaman boyutunu da *içeriyordu . Bununla birlikte, Quesnay'in Analiz'de* yaptığı gibi, model için *denge* koşulları formüle etmeye

çalışmadı ; en azından nicel varsayımlar kullanan bir argüman geliştirmeye çalışmadı. Smith'in "makro-statik" dengeyle ilgilenmemesi, *malların farklı oranlarda* tüketilebileceği sorununu hesaba katmasıyla bir ölçüde ortaya kondu .

Smith, herhangi bir dönemde elde edilen üretim seviyesinin, o dönemde tükenen malların yerini tam olarak almaya yeterli olacağını da öne sürmedi. Aksine, herhangi bir dönemde elde edilen üretim seviyelerinin önceki değerleri rahatlıkla aşabileceğini savundu . Smith'in asıl kaygısı ekonomik büyümeydi:

> Herhangi bir ulusun toprak ve emeğinin yıllık verimi, ancak üretken işçi sayısını artırarak veya daha önce istihdam edilmiş olan işçilerin üretken gücünü artırarak değer kazanabilir (WN, II. iii. 32).

Üretimi artırmanın her iki kaynağı da ya ücret fonunun büyüklüğünü artırmaya ya da "iş gücünü kolaylaştıran ve kısaltan makine ve aletlerin" satın alınmasına ayrılan "ek sermaye" gerektiriyordu (aynı kaynak). *Net* tasarruflar bu sürecin anahtarıdır:

> Tutumluluk, üretken iş gücünün geçimini sağlamak için ayrılan fonu artırarak, emeğinin harcandığı konunun değerine katkıda bulunan iş gücünün sayısını artırmaya yöneliktir. Bu nedenle, ülkenin toprak ve emeğinin yıllık ürününün değiştirilebilir değerini artırmaya yöneliktir. Yıllık ürüne ek bir değer kazandıran ek bir sanayi miktarını harekete geçirir (WN, II. iii. 17).

Net tasarruflar, "üretken" amaçlar için kullanıldığında, sonraki dönemlerde üretim ve gelir düzeyinde artış yaratma olasılığı yüksektir. Yatırım fırsatlarının olduğu yerlerde, sermaye birikimi ve ekonomik büyüme sürecinin kendi kendini ürettiği görülebilir; bu da Smith'in "akış" versiyonunun bir "daire" değil, sürekli genişleyen boyutlara sahip bir sarmal olarak değerlendirilmesi gerektiğini gösterir. Smith, bu bağlamda, daha sonra JB Say ve James Mill ile ilişkilendirilecek olan klasik sistemin formülasyonunda önemli bir yer tutacak bir önermeyi ortaya koymuştur: "Yıllık olarak tasarruf edilen şey, yıllık olarak harcanan şey kadar düzenli olarak ve neredeyse aynı zamanda tüketilir; ancak farklı bir grup insan tarafından tüketilir" (WN, II. iii. 18). Bu, daha önceki bir ifadeyi yankılar: "Kabul edilebilir bir güvenlik varken, elindeki tüm hisseleri kullanmayan bir insan tamamen deli olmalıdır" (WN, II. i. 30).

Büyümenin ele alınışı, teknik değişimin içsel ve sürekli olduğunu öne süren iş bölümüne yapılan atıfla daha da desteklendi (yukarıya bakınız, s. 638-352 vd.). Smith, ekonomik sürecin artan getirilere tabi olma olasılığının yüksek olduğunu belirtmiş olsa da, şu anda gerçekleşmekte olan teknik değişim hızını tam olarak kavradığından şüphe duyulmaktadır. Ancak, büyüme *oranını* etkileyebilecek diğer unsurlara da ilgi duyduğunu ifade etti ve bunların hepsi şimdiye kadarki argümanla ilgilidir.

Smith, sabit sermayeyi korumak için gereken kaynak düzeyinin önemine dikkat çekti (WN, II. ii. 7) ve ticari başarısızlığın her zaman "üretken emeğin sürdürülmesi için ayrılan fonları azaltma" eğiliminde olduğuna işaret etti (WN, II. iii. 26). Devlet sektörünün büyüklüğü de önemliydi, çünkü "çoğu ülkede kamu gelirlerinin tamamı veya neredeyse tamamı verimsiz iş gücünü sürdürmek için kullanılıyordu" (WN, II. iii. 30).

Aynı doğrultuda, “şu anda Avrupa'nın tüm büyük uluslarını ezen ve uzun vadede muhtemelen mahvedecek olan muazzam borçların” önemine dikkat çekti (WN, V. iii. 10). Smith, Britanya'daki borcun 1775 yılına kadar 130 milyon sterline ulaştığını ve toplamın yaklaşık 124 milyon sterlininin finanse edildiğini belirtti (WN, V. iii. 46). Vergilendirme ile ilgili sorunun yanı sıra, Smith, finansman uygulamasının aslında “yıllık üretimin belirli bir kısmının” “sermaye işlevinden uzaklaştırılıp gelir işlevine dönüştürülmesi” anlamına geldiğini belirtmekle ilgileniyordu (WN, V. iii. 47). Bu nokta, Smith'in büyüme oranının, kaynakların üretken emeği desteklemek için mi yoksa üretken olmayan emeği desteklemek için mi kullanıldığına bağlı olarak belirlenmesi gerektiği temel tezinin bir varyasyonuydu (WN, II. iii. 3).

Smith, sermaye enjeksiyonlarının uygulandığı yatırım alanının büyüme oranını etkileyeceği iddiasıyla, tartışılan temel noktayı daha da detaylandırdı. “Akış” açıklamasında belirtilen ana yatırım alanlarının, doğrudan veya dolaylı olarak, farklı miktarlarda üretken emeği destekleyeceğini savundu. Perakendeci, *mal* satın aldığı tüccarın stokunu yeniler ve böylece perakendecinin kendisi doğrudan istihdam edilen tek üretken işçi olmasına rağmen belirli bir miktarda emeği destekler. Toptancı, *ticaret* yaptığı ve “işlediği ham ve işlenmiş ürünleri satın aldığı” çiftçilerin ve tüccarların sermayelerini yeniler ve böylece onların kendi ticaretlerine devam etmelerini sağlar (WN, II. v. 10). Hem dolaylı hem de doğrudan olarak, tüccar perakendeciden daha fazla sayıda üretken işçiyi destekler. Eğer toptan ticaret perakendeye tercih edilseydi, *imalat sektörü* daha da önem kazanırdı; çünkü bu alana yapılan yatırım, makine ve malzeme tedarik edenlerin sermayelerinin yerini alarak dolaylı olarak nispeten büyük miktarda üretken emeği desteklerken, aynı zamanda doğrudan önemli sayıda insanı istihdam etme eğiliminde olurdu. Ancak şüphesiz Smith'in tercihi tarım yönündeydi; bu nokta LJ'de zaten ortaya konmuştu: "Eşit sermaye, çiftçinin sermayesinden daha fazla üretken emeği harekete geçirmez"—bu da "Sermayenin kullanılabileceği tüm yollar arasında, toplum için en avantajlı olanıdır" sonucuna götürür (WN, II. cilt 12).

Smith, az önce belirtilen argümandan yola çıkarak iki ek önerme daha ileri sürdü . Birincisi, toplam mevcut stokun tarım, imalat ve ticaret amaçları için yetersiz olduğu durumlarda, büyüme oranının öncelikle tarıma yoğunlaşılarak en üst düzeye çıkarılacağını savundu. Aslında Avrupa'daki büyüme oranının olması gerekenden daha düşük olduğuna ve "tarımın... neredeyse her yerde, şimdiye kadar kullanılan sermayeden çok daha büyük bir sermayeyi absorbe edebilecek kapasitede olduğuna" inanıyordu (WN, II. v. 37). İkincisi, yatırımda doğal bir *sıralama* olduğunu savundu : "Doğal akışa göre... her büyüyen toplumun sermayesinin büyük bir kısmı önce tarıma, sonra imalata ve en sonunda da dış ticarete yönlendirilir" (WN, III. i. 8).

Smith'in birikim teorisi, ikinci kitabın baskın temasıdır ve faktör ödemelerindeki uzun vadeli eğilimlerin kaynağını açıklığa kavuşturarak önceki açıklamaların mantığını tamamlamaya yardımcı olur. Smith'in uzun vadeli konulara olan ilgisi, ekonomik refah tartışması bağlamında bir değer ölçüsü oluşturmaya odaklandığı WN, I. v.'nin amacını da açıklamaya yardımcı olur. Argüman, gelirin gerçek değerinin yalnızca bireyin "satın alabileceği veya emredebileceği" mal miktarı veya emek miktarı (*somutlaşmış* emek) cinsinden ölçülebileceğini göstermeyi amaçlıyordu (WN, I. v. 1). Smith ayrıca, refahtaki iyileşmeleri "gerçek gelir dilimini elde etmek için gereken fedakarlıkların azalması" ile ilişkilendirerek, bireylerin uzun süreler boyunca ne ölçüde daha iyi (veya daha kötü) durumda olduklarını ölçmenin bir yolunu sağlamayı amaçladı (Blaug, 1962, s. 49).

Ancak eser "tamamlanmış" olsa da, içinde bir dizi "gerilim" noktası bulunmaktadır; bunlardan üçü burada belirtilebilir. Smith, "zenginliğin doğal ilerleyişi" hakkındaki tezini ortaya koyduktan sonra, "bu doğal düzenin" şu şekilde olduğunu ileri sürmüştür:

> Avrupa'nın tüm modern devletlerinde, birçok açıdan durum tamamen tersine döndü. Bazı şehirlerinin dış ticareti, tüm incelikli imalatlarını ortaya çıkardı... ve imalat ile dış ticaret birlikte, tarımın başlıca gelişmelerine yol açtı (WN, III. i. 9).

Bu pasajlar, ticaret aşamasının ortaya çıkışını izleyen Üçüncü Kitabın analizine giriş niteliğindedir ve LJ'de bir anlamda doğal *olmayan* bir şekilde sunulan tarihsel *kaydı* ortaya koyma gibi dikkat çekici bir etkiye sahiptir .

Smith'in II. Kitap'taki yatırım alanları sıralaması da benzer zorluklar içermektedir; bu sıralama, büyüme oranının ana ülkeninkinden farklı olacağını "göstermek" amacıyla Amerika ile olan ilişkinin analizinde kullanılmaktadır. Smith, Amerika ile olan ilişkinin doğasının, kolonistleri birincil ürünlerin geliştirilmesiyle sınırlandırdığı (WN, IV. vii. c. 51) iddiasında bulunurken, bunun aksine Büyük Britanya'nın sömürge ticareti, sermayeyi yakın bir pazardan (Avrupa) uzak bir pazara yönlendirmiş ve belirli bir miktarda sermayeyi doğrudan dış ticaretten dolaylı dış ticarete zorlamıştır; tüm bunların getiri oranı, üretken işgücünün istihdamı ve dolayısıyla ekonomik büyüme oranı üzerinde sonuçları olmuştur.

Vali Pownall, Smith'in iddiasını desteklemek için ampirik kanıt sunmadığını ilk fark eden kişiydi (1776, Corr., 369). Smith'in yatırımın farklı verimliliklerine dayanmasını kabul eden Pownall, ayrıca II. Kitap'ta ileri sürülen "önermelerin" "çalışmanızın ikinci bölümünde [IV. Kitap] veri olarak kullanıldığını; buradan da koloni ticaretinin tekelinin dezavantajlı bir ticari kurum olduğunu kanıtlamaya çalıştığınızı" belirtti (Corr., 354). Smith, Pownall'ın isabetli analizini kabul etti (182 numaralı mektup, Londra, 1777 tarihli) ve daha sonra Andreas Holt'a (Corr., 208 numaralı mektup, Ekim 1780 tarihli) WN'nin ikinci baskısında Valinin itirazlarını karşıladığını yazdı. Smith, bunun tam tersini yaparak, Amerika ile barışın sağlandığı yıl olan 1783'te üçüncü baskıya, "ölümcül deneyimlerin yeterince ortaya koyduğu bir sistemin saçmalığını ifşa etmek için daha fazla bir şey söylemeye gerek olmadığını" öne süren bir pasaj ekledi (WN, IV. vii. 15).

Üçüncü bir eleştiri alanı, David Ricardo'nun Siyasi *Ekonomi ve Vergilendirme İlkeleri (1817) adlı eserinde ortaya çıkmaktadır. Ricardo, Smith'in yalnızca emeğin üretim faktörü olduğu ilkel duruma sınırlandırdığı emek merkezli* değer teorisini genelleştirmeyi amaçlamış (WN, I. vi. 7), bunu Smith'in yaklaşımındaki belirsizlikleri etkili bir şekilde ortadan kaldıran farklılaşmış rant teorisinin açık bir ifadesiyle birleştirmiştir. Smith'in de ima ettiği "ilerleyen" durumdan "durağan" duruma geçişin biçimsel bir açıklamasını üretmek için bu analiz alanlarını Smith'in nüfus mekanizmasıyla birlikte kullandığı artık iyi bilinmektedir.

Politika

Smith'in analitik aygıtı, ekonominin muhtemel eğilimlerine ilişkin yargısıyla birleşince, onu ekonomik özgürlük iddialarını öne sürmeye yöneltti; bu iddialar daha önce LJ'de de yer almış ve Edinburgh'daki günlerine kadar uzanmaktadır (Stewart, IV. 25). Bu argüman WN'de de tekrarlanır; burada Smith, hükümdarı bir görevden kurtulmaya çağırmıştır:

> Bu görevi yerine getirmeye çalışırken her zaman sayısız yanılgıya maruz kalacaktır ve bu görevi doğru bir şekilde yerine getirmek için hiçbir insan bilgeliği veya bilgisi asla yeterli olamaz; özel kişilerin çalışmalarını denetleme ve bunları toplumun çıkarlarına en uygun işlere yönlendirme görevi (WN, IV. ix. 51).

Bu ifade tanıdık gelse de, büyük önem taşıyan bir noktayı gizlemektedir; şöyle ki, değişim ekonomisinin kurumları kişisel özgürlüğün ortaya çıkışıyla tutarlı olsa da (örneğin, hukuk altında), Smith'in "doğal özgürlük sistemi" olarak tanımladığı şeyi kurmak için kendi başlarına yeterli değildirler (aynı yer). Aslında, hükümetin en önemli işlevlerinden biri, ekonominin etkin işleyişine engel olan unsurları *belirlemek* ve *ortadan kaldırmaktır* . Smith, örneğin, çıraklık yasasının ve şirket ayrıcalıklarının olumsuz etkilerine dikkat çekmiştir. Bu tür düzenlemeler, hem siyasi açıdan uygunsuz hem de adaletsiz oldukları gerekçesiyle eleştirilmiştir: Adaletsizdirler çünkü bir mesleğe giriş için yeterlilik üzerindeki kontroller, "her insanın kendi emeğinde sahip olduğu bu en kutsal mülkiyetin" ihlalidir (WN, I. xc 12) ve siyasi açıdan uygunsuzdurlar çünkü bu tür düzenlemeler kendi başlarına yetkinliği garanti etmeye yeterli değildir. Ancak Smith özellikle, söz konusu düzenlemelerin piyasa mekanizmasının işleyişini olumsuz etkileyeceğini vurgulamıştır. "Çıraklık yasası, aynı yerde bile olsa, işgücünün bir işten diğerine serbest dolaşımını engeller. Şirketlerin münhasır ayrıcalıkları, aynı işte bile olsa, işgücünün bir yerden diğerine serbestçe hareket etmesini engeller" (WN, I. xc 42). Ayrıca, işgücünün bir coğrafi konumdan diğerine serbest hareketini daha da kısıtlayan Yoksulluk Yasaları ve Yerleşim Yasalarının yarattığı sorunlara da değindi (WN, IV, ii. 42).

Smith, medeni hukukun ürünü olarak gördüğü tekel gücü gibi ayrıcalıklı konumlara itiraz etti. Bu kurum yine siyasi açıdan uygunsuz ve adaletsiz olarak temsil edildi: Adaletsiz çünkü tekel konumu bir ayrıcalık ve avantaj konumudur ve bu nedenle "hükümdarın tüm farklı tebaasına borçlu olduğu adalet ve eşit muameleye aykırıdır"; siyasi açıdan uygunsuz çünkü bu şekilde kontrol edilen malların satıldığı fiyatlar "her durumda elde edilebilecek en yüksek fiyatlardır" (WN, I. vii. 27). Ayrıca tekelin "iyi yönetimin büyük bir düşmanı" olduğunu (WN, I. xi. b. 5) ve kurumun, içerdiği yasal giriş engelleri nedeniyle etkilenen ticaretlere sermaye akışını kısıtlama gibi ek bir kusuru olduğunu ekledi.

Smith'in tekelciliğe karşı çıkışını, tekelciliğin bir ifadesine yönelik eleştirisinden ayırmak faydalıdır; bu ifade, Smith'in "kendi ülkemizde ve kendi zamanımızda" en iyi anlaşılan "modern politika sistemi" olarak tanımladığı merkantilist düzenleme sistemidir (WN, IV. 2). Smith, merkantilist politikanın ihracat ve ithalatı kontrol ederek pozitif bir ticaret dengesi sağlamayı amaçladığını, bu politikanın "mantığının" en iyi şekilde, şu anda Büyük Britanya ile kolonileri arasındaki ticaret modelini belirleyen ve fiilen kendi kendine yeten bir Atlantik Ekonomik Topluluğu yaratmak üzere tasarlanmış olan Ticaret ve Seyir Düzenleme Kanunları açısından ifade edildiğini ileri sürmüştür.

Smith, bu tür politikaların piyasayı yapay olarak kısıtladığı ve dolayısıyla ekonomik büyüme fırsatlarına zarar verdiği gerekçesiyle, bu politikalara karşı çıktı. Smith'in iddiasına göre, bu tür politikalar, merkantilist sistemin tüm farklı yöntemlerine yöneltilebilecek genel bir itiraza maruz kalıyordu: "Ülkenin sanayisinin bir bölümünü, kendi isteğiyle işleyeceği yoldan daha az avantajlı bir kanala zorlama itirazı" (WN, IV. va 24). Smith, WN'de, LJ'de yaptığından daha fazla, tahsis mekanizmasına müdahaleye vurgu yaptı; LJ'de ise, Hume'un Madeni Para Akışı analizine büyük ölçüde dayanan bir argümanla, pozitif bir ticaret dengesi arayışındaki tutarsızlığa daha fazla dikkat gösterilmişti.

Ekonomik özgürlük iddiasının WN'nin çağdaş kabulünü ne ölçüde açıkladığını değerlendirmek zor olsa da, en azından Britanya'da önemli bir faktör olmuş olabilir (Schumpeter, 1954, s. 185). Sonraki nesillerin Smith'in argümanını (ve retoriğini) çekici bulduğuna şüphe yok. Kitabın ellinci yıldönümünü kutlamak için yapılan etkinlikler, serbest ticaret doktrinlerinin geniş ve sürekli kabulünü gösterdi. 1876'da, Siyasi Ekonomi Kulübü'nün WN'nin yüzüncü yılını kutlamak için düzenlediği bir akşam yemeğinde, bir konuşmacı serbest ticareti "bu basit Glasgow profesörünün" yaptığı çalışmanın en önemli sonucu olarak tanımladı ve şunu öngördü:

> Siyasi ekonomide, önemli bir faydalı etki yaratmaya meyilli, büyük bir olumsuz gelişme yaşanacaktır; bu da, hükümetin işlevlerini giderek daha küçük bir kapsamda ele alacak bir siyasi ekonomi gelişmesidir (Black, 1975, s. 51).

Bu görüş günümüzde de geniş destek görmeye devam ediyor.

Jacob Viner'ın "Smith genel olarak, en hafif tabirle, hükümet faaliyetine karşı güçlü bir önyargı olduğuna inanıyordu" (Viner, 1928, s. 140) iddiasına itiraz edilemez. Ancak Viner, WN'nin yayınlanmasının 150. yıldönümünü kutlayan Chicago konferansı sırasında dinleyicilerine de hatırlattığı gibi, "Adam Smith, laissez-faire'in dogmatik bir savunucusu değildi. Hükümet için geniş ve esnek bir faaliyet alanı görüyordu" (s. 153-154). Viner'ın klasik bir makalesinde belirttiği bir dizi örnek burada kısaca incelenebilir.

Öncelikle, Smith, ortaya çıkan özel ihtiyaçları karşılamak için belirli politikaları gerekçelendirmeye hazırdı; bu, *duruma göre* müdahale ilkesidir . Kalitenin en etkili garantisi olarak tabak ve keten üzerine damga kullanımını (WN, I. xc 13), ipoteklerin zorunlu düzenlenmesini (WN, V. ii. h. 17), sözleşmelerin yasal olarak uygulanmasını (WN, I. ix. 16) ve para basımının devlet kontrolünü savundu. Buna ek olarak, ticari gruplara, yeni makinelerin mucitlerine ve şaşırtıcı olmayan bir şekilde yeni kitapların yazarlarına geçici tekellerin verilmesini destekledi (WN, V. ie 30). Ayrıca hükümetlere, rakipleri tarafından uygulanan vergilerle karşı karşıya kaldıkları durumlarda, özellikle de bu tür bir eylemin "şikayet edilen yüksek vergilerin veya yasakların kaldırılmasını" sağlaması durumunda, misillemenin yerinde olabileceğini tavsiye etti. "Büyük bir dış pazarın yeniden kazanılması, genellikle bazı mal türleri için kısa bir süre daha fazla ödeme yapmanın geçici rahatsızlığını fazlasıyla telafi edecektir" (WN, IV. ii. 39).

İkinci olarak, Smith vergilendirmeyi gelir elde etme aracı olarak değil, sosyal reform kaynağı ve günümüzde kusurlu bir teleskopik yetenek olarak tanımlanabilecek bir durumu telafi etme aracı olarak savundu. *Kamu* yararı adına, Smith, birahanelerin çoğalmasını engellemek için alkollü içeceklerin perakende satışına vergi getirilmesini (WN, V. ii. g. 4) ve alkollü içkilerin satışını azaltmak için bira ve sert içkiler arasında farklı oranlarda vergi uygulanmasını (WN, V. ii. k. 50) destekledi. Ayni kira talep eden toprak sahiplerine ve belirli bir ekim biçimini öngören kira sözleşmelerine vergi getirilmesini savundu. Aynı şekilde, Smith, gelecekteki geliri bugünkü gelir uğruna satma uygulamasının, kiracının işletme sermayesini azalttığı ve aynı zamanda sermayeyi doğrudan üretken emeği destekleyecek yatırım yerine tüketim amaçlı kullanacak kişilere aktardığı gerekçesiyle engellenmesi gerektiğini savundu (WN, V. ii. c. 12).

Üçüncü bir örnek vermek gerekirse, Smith, "dairesel akışın" modern versiyonunun kağıt paraya ve krediye bağlı olduğunun, aslında üreticiler ve tüccarlar ile satıcılar ve tüketicileri birbirine bağlayan karmaşık bir işlem ağını içeren bir "çift dolaşım" sisteminin farkındaydı (WN, II. ii. 88). Bu bağlamda, faiz oranının "borçlu olarak savurgan ve savurganlara kıyasla aklı başında kişilerin evrensel olarak tercih edilmesini" sağlayacak şekilde belirlenmesini savundu (WN, II. iv. 15). Ayrıca, istikrarlı bir bankacılık sistemi adına küçük banknot basımını da düzenlemeye istekliydi. Bu öneriye itiraz edenlere Smith, toplumun çıkarlarının bunu gerektirdiğini söyleyerek, "yangının yayılmasını önlemek için ortak duvarlar inşa etme zorunluluğunun, burada önerilen bankacılık ticaretinin düzenlemeleriyle aynı türden bir doğal özgürlük ihlali olduğunu" belirtti (WN, II. ii. 94). Smith'in parasal analizinin en güçlü katkıları arasında sayılmamasına rağmen, Ayr Bankası'nın çöküşüne tanık olarak, karmaşık bir kredi yapısının yarattığı sorunların son derece farkında olduğunu ve bu bağlamda çok genel bir ilkeyi dile getirdiğini hatırlamak gerekir; o da şudur: "Birkaç bireyin doğal özgürlüğünün, tüm toplumun güvenliğini tehlikeye atabilecek bu tür çabaları, en özgür hükümetlerin yanı sıra en despot hükümetlerin de yasalarıyla sınırlandırılır ve sınırlandırılmalıdır" (WN, II. ii. 94).

Dördüncü olarak, Smith'in, hükümetin en önemli sorumluluklarından birinin, toplumun ticaretini kolaylaştırmak için belirli kamu işleri ve kurumları sağlamak olması gerektiği yönündeki iddiasına vurgu yapılmalıdır; bu kurumlar "öyle bir nitelikteydi ki, kâr hiçbir zaman herhangi bir bireyin veya az sayıda bireyin masrafını karşılayamazdı ve bu nedenle, herhangi bir bireyin veya az sayıda bireyin bunları inşa etmesi veya bakımını yapması beklenemezdi" (WN, V. ic 1). Verdiği kamu işleri örnekleri arasında yollar, köprüler, kanallar ve limanlar yer almaktadır; bunların hepsi dönemin koşullarına ve Smith'in ulaşımın piyasanın etkin işleyişine ve ekonomik büyüme sürecine katkısına yaptığı vurguya tamamen uygundur. Ancak liste modern standartlara göre kısa olsa da, tartışma iki ana nedenden dolayı ilgi çekicidir. Birincisi, Smith, kamu işlerinin veya hizmetlerinin yalnızca piyasa güçlerinin bunu yapamadığı durumlarda sağlanması gerektiğini savunmuştur; ikincisi, verimlilik ve eşitlik gerekliliklerine dikkat edilmesi gerektiğinde ısrar etmiştir.

Nathan Rosenberg'in (1960) önemli bir makalesinde belirttiği gibi, Smith hükümetlerin doğrudan ilgili hizmetleri sağlaması gerektiğini savunmamış ; bunun yerine, ilgili kişilerin motivasyonlarını ve çıkarlarını harekete geçirecek şekilde yapılandırılmış kurumsal düzenlemeler oluşturmaları gerektiğini savunmuştur. Smith, her meslek ve iş kolunda "bu işi yapanların büyük çoğunluğunun çabası, her zaman bu çabayı gösterme zorunluluğuyla orantılıdır" (WN, V. if 4) noktasına yorulmadan vurgu yapmıştır; öğretmenler, hakimler, profesörler, memurlar ve yöneticiler için de durum aynıdır.

Eşitlik ilkesine gelince, Smith, karayolları, köprüler ve kanallar gibi kamu işlerinin, bunları kullananlar tarafından ve meydana gelen aşınma ve yıpranmaya orantılı olarak ödenmesi gerektiğini savundu; bu, yararlanıcının ödeme yapması gerektiği genel ilkesinin bir ifadesidir. Ayrıca, yalnızca bu yolla, belirlenebilir bir ihtiyaç olduğunda gerekli hizmetlerin sağlanmasının mümkün olacağı gerekçesiyle doğrudan ödemeyi verimlilik açısından savundu (WN, V. id 6).

Ancak Smith, kamu hizmetlerinin genel vergilendirmeye başvurulmadan her zaman finanse edilmesinin veya sürdürülmesinin mümkün olmayacağını kabul etti. Bu durumda, “faydası yerel veya bölgesel olan yerel veya bölgesel giderlerin” genel vergilendirmeye yük olmaması gerektiğini savundu, çünkü “Faydası toplumun bir bölümüyle sınırlı olan bir gidere tüm toplumun katkıda bulunması adaletsizdir” (WN, V. ii 3). Bununla birlikte, kamu işlerinin tüm topluma fayda sağladığı ve “toplumun en doğrudan fayda sağlayan belirli üyelerinin” katkısıyla sürdürülemeyeceği durumlarda genel bir katkının uygun olacağını kabul etti (WN, V. ii 6).

Ancak burada da özgürlük sisteminin temel özellikleri, vergilendirmenin nasıl uygulanması gerektiğini etkiledikleri için önem taşımaktadır. Smith, refah gerekçeleriyle vergilerin eşitlik, kesinlik, kolaylık ve ekonomi ilkelerine uygun olarak alınması gerektiğini (WN, V. ii. b) belirtmiş ve vergilerin, örneğin vergi tahsildarının iğrenç ziyaretleri ve sorgulamaları yoluyla, bireyin özgürlüğünü ihlal edecek şekilde toplanmaması gerektiğinde ısrar etmiştir. Benzer şekilde, vergilerin tahsis mekanizmasına müdahale etmemesi (örneğin, zorunlu ihtiyaçlar veya belirli işler üzerindeki vergiler gibi) veya tüm sistemin etkin işleyişinin bağlı olduğu bireysel çabaya önemli bir caydırıcı unsur oluşturmaması (örneğin, kârlar veya toprak ürünleri üzerindeki vergiler gibi) gerektiğini savunmuştur.

Etik ve Tarih

Az önce ele alınan politika görüşleri, Smith'in ekonomik analiziyle yakından ilişkilidir. Diğer görüşler ise ancak onun etik ve hukuk alanındaki çalışmaları bağlamında ele alındığında tam olarak anlaşılabilir.

Hatırlanacağı üzere, Smith'e göre ahlaki yargı, hayal gücüne dayalı sempati eylemlerine olan kapasiteye bağlıdır ve bu tür eylemler ancak bir sosyal grubun bağlamında gerçekleşebilir (TMS, III. i. 3). Bununla birlikte, Smith ayrıca, tarafsız gözlemci mekanizmasının, kısmen üretim birimlerinin ve onları barındıran şehirlerin büyüklüğü nedeniyle, modern ekonomi bağlamında bozulabileceğini de gözlemlemiştir.

Smith, modern toplumun gerçek koşullarında, yoksul insanın kendisini toplumun "aynasının" (TMS, III. i. 3) etkisiz kaldığı bir durumda bulabileceğini gözlemlemiştir. "Mevki ve servet sahibi kişi, konumu gereği büyük bir toplumun seçkin bir üyesidir; bu toplum onun davranışlarının her yönüne dikkat eder ve böylece onu da kendi davranışlarına dikkat etmeye mecbur eder." Ancak "düşük statüdeki kişi", bir köyde yaşadığı sürece "davranışlarına dikkat edilebilirken", "büyük bir şehre gelir gelmez, belirsizliğe ve karanlığa gömülür. Davranışları kimse tarafından gözlemlenmez ve dikkate alınmaz; bu nedenle kendi davranışlarını ihmal etmesi ve her türlü düşük ahlaksızlığa ve kötülüğe kendini bırakması çok muhtemeldir" (WN, V. ig 12).

Modern bağlamda Smith, bu durumda olan bireyin doğal olarak bir tür telafi arayacağını ve bunu genellikle sadece dinde değil, dini mezheplerde *;* yani "daha önce hiç sahip olmadığı bir saygınlık derecesi" kazanabileceği küçük sosyal gruplarda bulacağını öne sürüyor (WN, V. ig 12). Smith, bu mezheplerin ahlakının çoğu zaman hoş olmayan bir şekilde "katı ve asosyal" olduğunu belirterek, bunu dengelemek için iki politika önerdi.

Bunlardan ilki, bilimin "coşku ve batıl inancın zehrine karşı büyük panzehir" olduğu gerekçesiyle öğrenmedir. Smith, hükümetin "herhangi bir özgür mesleği icra etmesine izin verilmeden önce veya herhangi bir onurlu, güvene dayalı veya kazançlı makama aday olarak kabul edilmeden önce, daha yüksek ve daha zor bilimlerde bile, her bireyin geçmesi gereken bir tür deneme süreci" başlatması gerektiğini öne sürdü (WN, V. ig 14). İkinci çözüm ise, resim, müzik, dans, tiyatro ve hiciv gibi alanlara ilgiyi teşvik ederek mezhepsel acımasızlığın saçmalığını ortaya çıkarabilecek veya dağıtabilecek kişilere verilen destekti (WN, V. ig 15).

Şehirlerin büyümesinin sonucu olarak ortaya çıkan yalnızlık ve izolasyon sorunları Smith'in ilk madde grubunu açıklıyorsa, iş bölümünün şeklindeki ilgili bir eğilim de ikinci maddeyi açıklamaya yardımcı olur. Argümanın önceki bölümünde Smith, verimliliğin artmasından kaynaklanan toplumun genel kazancını vurgulamıştı. Ancak daha sonra bu önemli ekonomik fayda kaynağının sosyal maliyetleri de içerebileceğini belirtti:

> İş bölümünün ilerlemesiyle, emekle geçinenlerin, yani halkın büyük çoğunluğunun büyük bir kısmının işi, birkaç çok basit işleme, sıklıkla bir veya iki işleme indirgenir. Ancak insanların büyük çoğunluğunun anlayışı, zorunlu olarak günlük işleriyle şekillenir. Hayatı birkaç basit işlemi yaparak geçen, sonuçları belki de her zaman aynı veya neredeyse aynı olan bir insanın, aklını kullanma veya hiç ortaya çıkmayan zorlukları ortadan kaldırmak için çareler bulma konusunda yaratıcılığını kullanma fırsatı yoktur (WN, V. if 50).

Smith, gerçek gelir düzeyindeki dramatik artışa rağmen , modern işçinin yoksul vahşiden nispeten daha kötü durumda olabileceğine dikkat çekti; çünkü bu tür ilkel toplumlarda tüm insanların çeşitli meslekleri –ekonomik, siyasi ve askeri– zihinlerini "uygar bir toplumda neredeyse tüm alt sınıfların anlayışını uyuşturan o uyuşuk aptallıktan" korur (WN, V. if 51). "Emekçi yoksulların, yani halkın büyük çoğunluğunun" bu duruma düşeceği gerçeği, hükümetin müdahale etmesini gerekli kılıyor.

Smith'in müdahale gerekçesi, daha önce olduğu gibi, piyasa başarısızlığıdır; çünkü yoksul emekçiler, rütbe ve servet sahibi olanların aksine, çocuklarına eğitim sağlamak için boş zamana, imkanlara veya (meslekleri gereği) isteğe sahip değillerdir (WN, V. if 53). Sorunun doğası göz önüne alındığında, Smith'in programı oldukça sınırlı görünmektedir, çünkü "herhangi bir medeni toplumda sıradan insanların, rütbe ve servet sahibi insanlar kadar iyi eğitilemeyeceği" önermesine dayanmaktadır (WN, V. if 54). Bununla birlikte, Smith, hepsine "eğitimin en temel kısımları... okuma, yazma ve muhasebe"nin yanı sıra "geometri ve mekaniğin temel kısımları" öğretilebileceğini savundu (WN, V. if 54, 55). Smith şunları ekledi:

> Kamuoyu, her bireyin herhangi bir şirkette özgürlük elde etmeden veya bir köy veya kasabada herhangi bir ticaret kurmasına izin verilmeden önce bu konularda bir sınava veya deneme sürecine girmesini zorunlu kılarak, halkın neredeyse tamamına eğitimin en temel unsurlarını edinme zorunluluğunu dayatabilir (WN, V. if 57; italik eklenmiştir) .

Yukarıdakilerden farklı olarak, ancak onunla bağlantılı olarak, Smith'in dördüncü veya ticari aşamanın doğasının bir sonucu olan savaşçı ruhun gerilemesiyle ilgili endişesi vardır. Şu sonuca varmıştır:

> Halkın savaşçı ruhu toplumun savunmasına hiçbir katkı sağlamasa da, korkaklığın kaçınılmaz olarak beraberinde getirdiği zihinsel bozulma, deformasyon ve sefaletin halkın büyük çoğunluğuna yayılmasını önlemek, hükümetin en ciddi ilgisini hak etmektedir (WN, V. if 60).

Smith, korkaklığın kontrolünü "cüzzam veya diğer iğrenç ve rahatsız edici hastalıkların" önlenmesine benzetmiş ve böylece Jacob Viner'ı, Smith'in zaten uzun olan hükümet işlevleri listesine halk sağlığını eklemeye yöneltmiştir (Viner, 1928, s. 150). Bu tür kaygılar, Winch'in (1978) Smith'te daha eski, klasik bir vatandaşlık sorunu kaygısının *dilinin* kanıtlarını bulmasını sağlamıştır . Diğerleri (örneğin Hont ve Ignatieff'in katkılarına bakınız, 1983), Smith'i daha çok sivil hümanizm geleneğine yerleştirmiştir.

Smith'in çalışmalarının tarihsel boyutu, politikaya yaklaşımı da etkiler; zira Smith, geçiş sürecine tabi her toplumda, "Yasalar, onları ilk ortaya çıkaran ve aynı zamanda onları makul kılan koşullar ortadan kalktıktan çok sonra bile sıklıkla yürürlükte kalır" (WN, III. ii. 4) diye belirtmiştir. Bu gibi durumlarda Smith, bir zamanlar uygun olan ancak artık uygun olmayan düzenlemelerin kaldırılması gerektiğini öne sürmüş ve örnek olarak, feodal dönemde uygun olan ancak şimdi toprak satışını ve iyileştirilmesini sınırlayan miras ve intikal yasalarını göstermiştir. Belirli yasaların *geçerliliğinin* sürekli olarak incelenmesi , "yasama organının" önemli bir işlevidir (Haakonssen, 1981).

Benzer şekilde, hükümet tarafından organize edilecek merkezi hizmetler olan adalet ve savunmanın ele alınışı, tarihsel aşamaların tartışılmasıyla açıkça ilişkilidir; ikinci durumda argümanın önemli bir kısmı, ekonomik ve sosyal yapıda kademeli bir değişimin, ordunun resmi olarak kurulmasını zorunlu kıldığı yönündedir (WN, V. i. a, b).

Ancak belki de en çarpıcı ve ilginç özellikler, Smith için dördüncü ekonomik aşamanın , hükümetin ana hatlarını ve işlev görmesi gereken bağlamı belirleyen belirli bir sosyal ve siyasi yapı biçimiyle ilişkilendirilebileceği hatırlandığında ortaya çıkar . Bu bağlamda, Smith'in dördüncü ekonomik aşamayı, feodal tarım döneminin bir özelliği olan doğrudan bağımlılık ilişkisinin ortadan kaldırılmasıyla ilişkilendirdiğini hatırlamakta fayda var. Siyasi olarak, önemli ve ilişkili gelişme *, en azından İngiltere'nin kendine özgü koşullarında* , Avam Kamarası'nın artan önemine yansıyan yeni zenginlik biçimlerinin ortaya çıkması sonucu ortaya çıkan gücün yayılması gibi görünmektedir .

Smith, bu bağlamda hükümetin karmaşık bir araç olduğunu, makam peşinde koşmanın kendisinin de "göz kamaştırıcı bir hırs nesnesi" olduğunu, amacının "İngiliz siyasetinin büyük devlet piyangosunun çarkından bazen çıkan büyük ödülleri" elde etmek olan rekabetçi bir oyun olduğunu fark etti (WN, IV. vii. c. 75).

Ancak Smith için en önemli nokta, Avam Kamarası'nı üstün bir etki düzeyine yükselten aynı ekonomik güçlerin, onu bölgesel çıkarlar için önemli bir odak noktası haline de getirmiş olmasıydı; bu durum, çıkarılan yasaları ciddi şekilde etkileyebilir ve böylece Parlamento'nun faaliyetlerini ideal olarak yönlendirmesi gereken ortak iyiliğe dair geniş bakış açısını etkileyebilirdi.

Milletlerin Zenginliği adlı eserde, toprak sahibi, para sahibi, imalatçı ve tüccar grupların tümünün, hükümetin işleyişine müdahale edebilecek özel çıkarlar oluşturduğu kabul edilmektedir . Smith, sık sık onların "gürültülü ısrarcılığına" atıfta bulunmuş ve hatta işverenlerin genel olarak sahip olduğu gücün toplumdaki diğer sınıfları ciddi şekilde dezavantajlı duruma düşürebileceğini öne sürmüştür (WN, I. xc 61; bkz. I. viii. 12, 13).

Smith, bu dersten çıkan her türlü yasa tasarısının şu hususlarda ısrarcı olduğunu belirtti:

> Bu görüşe her zaman büyük bir dikkatle kulak verilmeli ve uzun ve dikkatli bir şekilde incelenmeden, sadece en titiz değil, aynı zamanda en şüpheci dikkatle de değerlendirilmeden asla benimsenmemelidir. Bu görüş, çıkarları hiçbir zaman kamuoyunun çıkarlarıyla tam olarak aynı olmayan, genellikle kamuoyunu aldatmak ve hatta baskı altına almak için çıkarı olan ve bu nedenle birçok kez hem aldatmış hem de baskı altına almış bir insan sınıfından gelmektedir (WN, I. xi. s. 10).

Sivil listenin konuşlandırılmasından kaynaklanan manipülasyon tehlikelerinin de farkındaydı (LJ(A), iv. 175–6).

Smith'in, halkın "yerleşik alışkanlıkları ve önyargıları"nın getirdiği kısıtlamalara ve yasaların "çağın çıkarları, önyargıları ve ruh halinin izin verdiği" şekilde ayarlanması gerekliliğine ne sıklıkla atıfta bulunduğunu da belirtmek equally ilginçtir (WN, IV. vb 40, 53 ve V. ig 8; bkz. TMS, VI. ii. 2. 16). Bu pasajlar, eğitim tartışmasına daha fazla anlam katmaktadır. Smith, eğitimli bir halkın, hizipçilik ve isyanın çıkarcı şikayetlerini daha kolay fark edebileceğini savundu. Şunu da ekleyerek bir uyarı ve bir vaatte bulundu:

> Özgür ülkelerde, hükümetin güvenliği büyük ölçüde halkın onun davranışları hakkında oluşturacağı olumlu yargıya bağlı olduğundan, halkın onun hakkında aceleci veya keyfi yargılarda bulunmaya meyilli olmaması elbette son derece önemlidir (WN, V. if 61).

Bilim Edebiyatı

Modern okuyucunun aksine, Glasgow'daki Smith dersinin öğrencileri, dersin farklı bölümlerinin kendi başlarına önemli olduğunu ve aynı zamanda belirli bir karşılıklı bağımlılık örüntüsü sergilediğini daha kolay fark ederlerdi. Etik argüman, *adalet* kuralları da dahil olmak üzere genel davranış kurallarının nasıl ortaya çıktığını açıkça gösterir ve bir yönetim veya yargı sistemine duyulan ihtiyacı öne sürer. Hukuk biliminin ele alınışı, hükümetin zaman içinde nasıl ortaya çıktığını ve geliştiğini gösterirken, farklı toplumlarda tezahür eden davranış kurallarının gerçek içeriğine de ışık tutar.

Smith'in öğrencilerinin de ekonomi konusundaki yaklaşımının, yalnızca etik alanında açıklanabilen psikolojik yargılara (örneğin statü arzusuna) dayandığı ve Smith'in bu argüman dalının, dördüncü ekonomik aşama olan ticaret aşamasına uygun olan belirli sosyo-ekonomik yapıyı varsaydığı açıkça görülecektir. Bu tür bir bakış açısına ancak etik, hukuk ve ekonomi üzerine verilen derslerde ortaya konan fikirlerin mantıksal ilerleyişini, bilinen sunum sırasına göre inceleyerek ulaşılabilir. Aynı şekilde, WN'deki kamu politikası yaklaşımı da, yalnızca ekonomi konusundaki önceki yaklaşımın bir gelişimi olarak değil, aynı zamanda uygun etik ve hukuksal bağlam açısından da ele alındığında anlam kazanır.

Ancak, sistemin her bir bileşeninin Newton tarzında bilimsel bir çalışmayı temsil ettiğini ve aynı imgede tasarlanmış daha büyük bir bütüne katkıda bulunduğunu da hatırlamak gerekir. Smith'in bilimsel özlemleri gerçekti, bu tür çalışmalar sırasında ortaya çıkabilecek metodolojik gerilimlerin farkında olması da öyle. Bu gerçekler, bu anlatıyı Smith'in bilim literatürüne dair farkındalığına ve yaklaşımına atıfta bulunarak sonlandırmayı uygun kılıyor.

Smith'in matematiğe olan ilgisi, Glasgow'da öğrenci olduğu zamana dayanmaktadır (Stewart, I. 7). Ayrıca, doğal ve biyolojik bilimlere genel bir ilgi duyduğu da anlaşılmaktadır; bu durum, Üniversite Kütüphanesi için yaptığı satın alımlar (Scott, 1937, s. 182) ve kendi koleksiyonu için yaptığı satın alımlarla (Mizuta, 1967) kanıtlanmaktadır. Smith'in, İskoç edebiyatına aşırı ilgi gösterilmesine karşı uyardığı " *Edinburgh Review* Yazarlarına Mektup " (1756), fizik bilimlerinde geniş bir okuma yelpazesine sahip olduğunun kanıtıdır ve ayrıca Fransız Ansiklopedisi'ndeki çağdaş çalışmalara *ve* Buffon, Daubenton ve Reaumur'un eserlerine de atıflar içermektedir. DD Raphael, mektubun büyük ölçüde Hume'a dayandığını savunmuştur (TMS, 10, 11; bkz. Bryce, EPS, 248, n. 13).

Aynı döneme ait olan (1758'den önce yazıldığı bilinen) astronomi üzerine deneme, Smith'in Galileo, Kepler ve Tycho Brahe gibi daha modern kaynakların yanı sıra klasik kaynaklara da aşina olduğunu gösteriyor; bu da 18. yüzyıl filozofunun birçok alanda bilginin sınırlarına yakın çalışabileceğine dair faydalı bir hatırlatma niteliğinde.

Ancak Smith, bilimi bir iletişim biçimi olarak da ele almakla ilgileniyordu ve LRBL'de bu tür söylemlerin düzenlenme biçiminin, amacını yansıtmasının yanı sıra hitap edilecek kitlenin psikolojik özelliklerine dair bir değerlendirmeyi de içermesi gerektiğini savundu.

Smith, 24 Ocak 1763'te verdiği bir konferansta, didaktik veya bilimsel yazının iki amacı olabileceğini belirtmiştir: ya "bir önerme ortaya koymak ve bu sonuca götüren farklı argümanlarla bunu kanıtlamak" ya da herhangi bir bilim dalında bir sistem sunmak. İkinci durumda Smith, "başlangıçta bilinen veya kanıtlanmış belirli ilkeleri ortaya koyarak, çeşitli olayları açıklamak ve hepsini aynı zincirle birbirine bağlamak" (LRBL, ii. 133) olarak adlandırdığı Newton yöntemini savunmuştur. İki noktaya dikkat çekmek gerekir. Birincisi, Smith, bu *açıklama* yöntemini ilk kullananın Newton değil, Descartes olduğunu açıkça belirtir ; oysa Descartes, "şimdiye kadar yazılmış en eğlenceli romanlardan birinin" yazarı olarak kabul edilmektedir (LRBL, ii. 134; bkz. Mektup 5). İkinci olarak, “Newton yönteminden” elde edilecek zevke yaptığı atıf (LRBL, ii. 134), bilimsel *motivasyon* sorununa dikkat çekmektedir ; bu tema, Smith'in “felsefi araştırmayı yönlendiren ve yöneten” ilkeleri ele aldığı “Astronomi” adlı eserinde geliştirilecekti.

“Astronomi”, dil üzerine verilen derslerde ve Düşünceler’de zaten ortaya konmuş olan bazı sonuçları veri olarak kabul eder *;* yani, insanların “düzenleme, sınıflandırma, karşılaştırma ve soyutlama” eylemlerine yeteneği vardır (LRBL, ii. 207; bkz. Corr., 7 Şubat 1763 tarihli 69 numaralı mektup).

Ancak astronomi üzerine yazılan deneme, bu konuya farklı bir açıdan yaklaşarak, bu şekilde donatılmış bir zihnin ilişki, benzerlik veya düzenin tefekküründen -ya da Hume'un ifadesiyle, belirli bir fikir çağrışımından- belirli bir zevk aldığını savunur. Smith, zihin önceden kurulmuş bir sınıflandırmaya uymayan yeni bir olguyla karşılaştığında veya beklenmedik bir fikir çağrışımıyla karşılaştığımızda, önce şaşkınlık, sonra da hayret duygusunu hissettiğimizi savunarak daha özgün bir yaklaşım sergilemiştir (Astronomi, II. 9). Bunu genellikle "hayal gücünü" dingin bir duruma döndürmek amacıyla bir açıklama girişimi izler (Astronomi, II. 6).

Bu açıdan bakıldığında, açıklama görevi, ancak sunulan açıklama tutarlıysa ve gözlemlenen görünümleri "tanıdık" ilkeler açısından açıklayabilecek terimlerle yürütülüyorsa karşılanabilecek algılanan bir ihtiyaçla ilişkilidir. Smith'in iddiasına göre, filozof veya bilim insanı sıradan bir gözlemciyle aynı şekilde tepki verecek ve doğa bir bütün olarak "yalnız ve tutarsız görünen olaylarla dolu gibi" görünmekte, böylece "hayal gücünün kolay hareketini" bozmaktadır (Astronomi, II. 12). Ancak aynı zamanda filozofların bilimsel çalışmayı "kendi başına bir zevk veya kendi başına bir iyilik olarak" sürdürdüğünü de gözlemlemiştir (Astronomi, III. 3).

Makalenin büyük bölümü, belirlediği dört büyük düşünce sisteminin (eşmerkezli ve dışmerkezli küre sistemleri ile Kopernik ve Newton teorileri) "hayal gücünü yatıştırma" derecesini göstermeye odaklanmıştır. Ancak Smith, sürecin dinamiklerini ortaya koymaya çalışarak argümana yeni bir boyut daha ekledi; her düşünce sisteminin yeni gözlemler yapıldıkça bir değişim sürecine tabi olduğunu savundu. Smith, her sistemin sonunda kabul edilemez derecede karmaşıklığa yol açan bir gelişim sürecine tabi olduğunu ve böylece aynı olguların alternatif bir açıklamasının üretilmesinin yolunu açtığını, ancak bu açıklamanın daha basit bir anlatım sunarak hayal gücünün ihtiyaçlarını daha iyi karşıladığını öne sürdü (Astronomi, IV. 18, 28). Smith'in gözünde, Sir Isaac Newton'un çalışmaları böylece uzun bir tarihsel sürecin görünürdeki doruk noktasını işaret ediyordu (Astronomi, IV. 76).

Genel olarak tartışma bazı radikal sonuçlar da içeriyor. Analizde, Newtoncu (veya Smithçi) sistemin nihai bir gerçeği temsil ettiğini öne süren hiçbir şey yok. Aynı zamanda Smith, bilimsel düşüncenin çoğu zaman algılanan psikolojik bir ihtiyaca tepki olarak ortaya çıktığını savunarak, günümüzde bilimdeki "öznellik" sorunu olarak bilinen şeye vurgu yapmış gibi görünüyor. Ayrıca, bilimsel zekanın büyük ürünlerinden elde edilen zevki, "iyi bestelenmiş bir enstrümantal müzik konçertosu" dinlerken elde edilen zevke benzetmiştir (Taklit Sanatları, II. 30). Başka bir yerde, tüm insanlarda doğal olan "tüm görünüşleri mümkün olduğunca az ilkeye dayandırma" eğilimine değinmiş (TMS, VII. ii. 2. 14) ve "bilginlerin hayal güçlerinin fikirlerinin tutarlılığını korumak için duyularının kanıtlarından kolayca vazgeçmeleri" üzerine yorumda bulunmuştur (Astronomi, IV. 35). Smith ayrıca yeni fikirlerin kabulünü tartışırken duyusal önyargıların ve eğitimin rolünü de vurguladı (Astronomi, IV. 35).

Filozofların, alışılmadık olayları açıklamak için çoğu zaman ilgisiz alanlarda edinilen bilgilere atıfta bulunmaya çalıştıklarını belirterek analojinin önemine dikkat çekti ve bazı durumlarda seçilen analojinin sadece "dahiyane bir benzerlik" kaynağı olmakla kalmayıp "her şeyin döndüğü büyük menteşe" haline gelebileceğini kaydetti (Astronomi, II. 12).

Smith, Newton'dan türetilen mekanik benzetmelerden geniş ölçüde yararlanarak evreni "büyük bir makine" olarak gördü ve burada "amaçlanan hedeflere en ince ayrıntısına kadar uyarlanmış araçlar" gözlemleyebileceğimizi belirtti (TMS, II. ii. 3. 5). Aynı şekilde, "İnsan toplumu, onu belirli bir soyut ve felsefi ışık altında düşündüğümüzde, büyük, muazzam bir makine gibi görünür" diye kaydetti (TMS, VII. ii. 1. 2), bu da doğal olarak etkili ve nihai nedenler arasında bir ayrıma yol açar (TMS, II. ii. 3. 5), ki bu da Newton'un kendisiyle ilişkilendirilen Deizm biçimiyle çelişmez. Smith gibi sistemli bir düşünürün mekanik benzetmeyi düşünce sistemlerine kadar genişletmesi de dikkat çekicidir:

> Sistemler birçok açıdan makinelere benzer. Makine, sanatçının ihtiyaç duyduğu farklı hareketleri ve etkileri gerçekte gerçekleştirmek ve birbirine bağlamak için yaratılmış küçük bir sistemdir. Sistem ise, gerçekte zaten gerçekleştirilmiş olan farklı hareketleri ve etkileri hayal gücünde birbirine bağlamak için icat edilmiş hayali bir makinedir (Astronomi, IV. 19).

Smith'in katkısının her bir parçası, bilimsel söylemin organizasyonu için kendi belirttiği kurallara yakından uyan, aslında birer "hayali" makinedir. Hepsi, Smith'in "birkaç ortak ilke ile birbirine bağlanan farklı gözlemlerin sistematik bir düzenlemesinin güzelliği" algısını ortaya koymaktadır (WN, V. if 25). Bütün bunlar, Smith'in bir düşünür olarak dürtülerine dair çok şey ortaya koymakta ve sistem, tutarlılık ve düzen konusundaki belirgin (öznel) tercihine önemli bir ışık tutmaktadır.

Seçilmiş Eserler

Yayınlar ve Kısaltmalar . Hukuk Felsefesi Üzerine Dersler'in mükemmel bir baskısı 1896'da Edwin Cannan tarafından yayımlandı. Cannan ayrıca 1904'te *Milletlerin Zenginliği'nin değerli bir baskısını da hazırladı. JM Lothian, Retorik Üzerine Dersler'i* 1963'te düzenledi.

Bundan sonraki atıflar, Adam Smith'in Eserleri ve Yazışmaları'nın Glasgow baskısına (Oxford: Clarendon Press, 1976–83) aittir ve bu baskının kurallarına uymaktadır. Baskı şunlardan oluşmaktadır:

I. *Ahlaki Duygular Kuramı* (TMS). DD Raphael ve AL Macfie tarafından düzenlenmiştir (1976).

II. *Milletlerin Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma* (WN). Editörler: RH Campbell, AS Skinner ve WB Todd (1976).

III *Felsefi Konular Üzerine Denemeler* (EPS). Editörler: DD Raphael ve AS Skinner (1980).

Bu cilt şunları içermektedir:

i. “Antik Mantık ve Metafiziğin Tarihi” (Antik Mantık)

ii. “Antik Fiziğin Tarihi” (Antik Fizik)

iii. “Astronominin Tarihi” (Astronomi)

iv. “Bazı İngiliz ve İtalyan Şiirleri Arasındaki Benzerlik Üzerine” (İngiliz ve İtalyan Şiirleri)

v. “Dış Duyular” (Dış Duyular)

vi. “Taklit Sanatları olarak adlandırılan alanlarda gerçekleşen taklidin doğası üzerine” (Taklit Sanatları)

vii. “Müzik, Dans ve Şiir Arasındaki Yakınlık Üzerine.” Yukarıdaki (i) ila (vii) maddeleri WPD Wightman tarafından hazırlanmıştır.

viii. “Bazı İngiliz ve İtalyan Şiirleri Arasındaki Benzerlik Üzerine”

ix. *Edinburgh Review'e* Katkılar (1755–6): (a) Johnson'ın Sözlüğü Üzerine İnceleme; (b) *Edinburgh Review* Yazarlarına Mektup (Mektup).

x. William Hamilton'ın *Genel Durumlar Üzerine Şiirleri'ne* Önsöz . Yukarıdaki (viii) ila (x) maddeleri JC Bryce tarafından hazırlanmıştır.

xi. Dugald Stewart, “Adam Smith LL.D.'nin Hayatı ve Yazıları Üzerine Bir Anlatım” (Stewart)

IS Ross tarafından düzenlendi.

Retorik ve Güzel Sanatlar Üzerine IV Ders (LRBL). Editör: JC Bryce; Genel Editör: AS Skinner (1983).

Bu cilt şunları içermektedir:

“Dillerin İlk Oluşumuna İlişkin Düşünceler” (Düşünceler)

V *Hukuk Felsefesi Dersleri* (LJ)

RL Meek, PG Stein ve DD Raphael tarafından düzenlenmiştir (1978). Bu cilt şunları içerir:

i. 1762–3 dönemi için öğrenci notları (LJA)

ii. 1763-1764 dönemi için öğrenci notları, ancak 1766 tarihli (LJB)

iii. *Milletlerin Zenginliği'nin* "İlk Taslağı" (ED)

iv. İş Bölümüne Dair İki Parça (FA) ve (FB)

VI *Adam Smith'in Yazışmaları* (Düzeltme). EC Mossner ve IS Ross tarafından düzenlenmiştir (1977). Bu cilt şunları içerir:

i. “Vali Pownall'dan Adam Smith'e Bir Mektup (1776)”

ii. “Smith’in Amerika ile Mücadelenin Durumuna Dair Düşünceleri, Şubat 1778.” D. Stevens tarafından düzenlenmiştir.

iii. Jeremy Bentham'ın Adam Smith'e yazdığı "Mektuplar" (1787, 1790).

İlgili hacim

Adam Smith Üzerine Denemeler (EAS). AS Skinner ve T. Wilson tarafından düzenlenmiştir (1975).

Corr. referanslarında harf numarası ve tarih verilir. LJ ve LRBL referanslarında el yazmasındaki cilt ve sayfa numarası verilir. Diğer tüm referanslar, farklı baskıların kullanımını kolaylaştırmak için bölüm, kısım ve paragraf numarası verir. Örneğin: Astronomi, II. 4 = “Astronomi Tarihi”, bölüm II, paragraf 4; Stewart, I. 12 = Dugald Stewart, “Hesap”, bölüm I, paragraf 12; TMS, I. i. 5. 5 = TMS, Kısım I, kısım i, kısım 5, paragraf 5; WN, V. if 26 = WN, Kitap V, kısım i, kısım 6, paragraf 26.

Kaynakça

Bagolini, L. 1975. Adam Smith'in sempati ve yargısal değerlendirme kavramlarının güncelliği. *Adam Smith Üzerine Denemeler* , ed. T. Wilson ve AS Skinner, Oxford: Clarendon Press, 100–13.

Black, RDC 1975. Smith'in tarihsel perspektife katkısı. *Adam Smith Üzerine Denemeler* , ed. T. Wilson ve A. Skinner, Oxford: Clarendon Press, 42–63.

Blaug, M. 1962. *Geriye Dönük Ekonomik Teori* . Londra: Heinemann.

Campbell, RH ve Skinner, AS 1982. *Adam Smith* . Londra: Croom Helm.

Campbell, TD 1971. *Adam Smith'in Ahlak Bilimi* . Londra: Allen & Unwin.

Haakonssen, K. 1981. *Bir Yasama Organının Bilimi: David Hume ve Adam Smith'in Doğal Hukuk Felsefesi* . Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.

Hollander, S. 1973. *Adam Smith'in Ekonomisi* . Toronto: Toronto Üniversitesi Yayınları.

Hont, I. ve Ignatieff, M. 1983. *Zenginlik ve Erdem: İskoç Aydınlanmasında Siyasi Ekonominin Şekillenmesi* . Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.

Howell, WS 1975. Adam Smith'in retorik üzerine dersleri: tarihsel bir değerlendirme. EAS, 11–43.

Koebner, R. 1961. *İmparatorluk* . Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.

Lindgren, JR 1973. *Adam Smith'in Sosyal Felsefesi* . Lahey: Martinus Nijhoff.

Macfie, AL 1967. *Toplumdaki Birey: Adam Smith Üzerine Makaleler* . Londra: Allen & Unwin.

Meek, RL 1962. *Fizyokrasinin Ekonomisi: Denemeler ve Çeviriler* . Londra: Allen & Unwin.

Meek, RL 1973. *Turgot'un İlerleme, Sosyoloji ve Ekonomi Üzerine Görüşleri* . Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.

Meek, RL 1976. *Sosyal Bilim ve Aşağılık Vahşi* . Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.

Mizuta, H. 1967. *Adam Smith'in Kütüphanesi* . Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.

O'Brien, DP 1975. *Klasik İktisatçılar* . Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları.

Rae, J. 1895. *Adam Smith'in Hayatı* . Londra: Macmillan.

Raphael, DD 1985. *Adam Smith* . Oxford: Oxford University Press.

Rosenberg, N. 1960. *Milletlerin Zenginliğinin* Bazı Kurumsal Yönleri . *Siyasal Ekonomi Dergisi* 68, 557–70.

Schumpeter, JA 1954. *Ekonomik Analizin Tarihi* . Londra: Allen & Unwin.

Scott, WR 1900. *Francis Hutcheson* . Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.

Scott, WR 1937. *Adam Smith Öğrenci ve Profesör Olarak* . Glasgow: Jackson.

Skinner, AS 1979. *Sosyal Bilimler Sistemi: Adam Smith ile İlgili Makaleler* . Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları.

Taylor, WL 1965. *Francis Hutcheson ve David Hume, Adam Smith'in Öncülleri Olarak* . Durham, Kuzey Carolina: Duke Üniversitesi Yayınları.

Viner, J. 1928. Adam Smith ve laissez faire. *Adam Smith, 1776–1926* içinde , Chicago: Chicago Üniversitesi Yayınları.

Winch, D. 1978. *Adam Smith'in Siyaseti: Tarihsel Yeniden Değerlendirme Üzerine Bir Deneme* . Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.

Wood, JC 1984. *Adam Smith: Kritik Değerlendirmeler* . 4 cilt, Londra: Croom Helm.

CARLETON ÜNİVERSİTESİ
1125 COLONEL BY DRİVE
OTTAWA, ON, K1S 5B6

Gizlilik Politikası Erişilebilirlik © Telif Hakkı 2026